NOAH E. COTSEN LIBRARY OF
YIDDISH CHILDREN'S LITERATURE

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 12848

KINDER HELDN

The original of this title comes from the permanent collection of the YIVO Institute for Jewish Research, New York, NY

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

צענטראַלער שול-ראַט באַם איקוף

קינדער-ביבליאָטעק

No. 2

קינדער העלדן

פאַרלאַג „איקוף" — בוענאָס איירעס

צענטראַלער שול-ראַט באַם איקוף

קינדער-ביבליאָטעק

No. 2

קינדער העלדן

איקוף פאַרלאַג
בוענאָס איירעס

1953

א. גאָלדבערג

יִצחאק-לייבוש האָט געוויינט

אַמאָל איז געווען —
אַמאָל איז געווען אַ שטאָט,
אַמאָל האָבן יידן געלעבט,
אַמאָל זיינען צוויי ברידערלעך
געווען —
אַמאָל איז געווען אַ מאַיסע.

און די מאַיסע הייבט זיך אָן מיט יאָרן צוריק אין דער שטאָט וואַרשע, וואָס אין פּוילן. און די יידן אין דער שטאָט וואַרשע האָבן געלעבט אין גרויס אָרעמקייט און שווער געאַרבעט אַף זייער ברויט. נים לייכט איז געווען זייער לעבן, אָבער גרויס און שיין זיינען געווען זייער האָפענונג און זייער כאַלעם.

אין דער שטאָט וואַרשע איז בא דעם יידישן לערער הורוויץ געבוירן געוואָרן אַ צווילינג — צוויי יינגלעך. און געשען איז אָט די פריילעכע פּאַסירונג כויל האַמויעד פּייסעך, אין דעם יאָר 1930, אַקוראַט צום טאָג פון 15טן יאָרצייט נאָך ייצכאָק לייבוש פּערעץ. און ווייל מער פון אַלע יידישע שרייבער האָט דער יידישער לערער הורוויץ ליב געהאַט

ייצכאַק לייבוש פּערעצן, און ווייל ער פלעגט אַלעמאָל ליב האָבן הערן זינגען זיין הייב באַסיען פּערעצעס לידער

„שטיינערנע פּאַלאַצן,
אייזערנע באַלקאָנען...״

אָדער —

„אַף יענער זייט יאַם איז געשטאַנען אַמאָל...״

און ווייל עס איז געווען אַ צווילינג, און נאָך צוויי ייִנגלעך דערצו, געבוירן אַקוראַט צום פּערעץ־יאָרצייט — האָט מען זיי אַ נאָמען געגעבן:

איינעם — ייִצכאַק.

און דעם אַנדערן — לייבושל.

אָט אַזוי שיין און פּאַשעט האָבן זיי עס צוגעטראַכט, דער ייִדישער לערער הורוויץ און זיין ווייב באַסיע. און נאָך עפּעס: די מישפּאָכע הורוויץ האָט זיך געפּירט, אַז די ייִנגלעכס געבורטסטאָג פלעגט מען אַלעמאָל פּראַווען צום ערשטן סיידער.

און דאָס איז שוין געווען גאָר אַ פיינע פירונג, ווייל ס'איז בעסער זעלטן שיין, אַז ייִדישע ייִנגלעך זאָלן האָבן אַ פייסעכדיקן געבורטסטאָג, און נאָך באַם סיידער דערצו.

ב.

און געוואַקסן זיינען ייִצכאַק און לייבושל, ווי אַלע ייִדישע קינדער אין דער אָרעמער און שיינער וואַרשע. ניט געענוג ברויט, אָבער מיט אַ שיינעם כאַלעם אין די ברוינע אויגן, און מיט אַ סאַך ליבע אין זייערע יונגע הערצעלעך. זיי האָבן אַלץ און אַלעמען ליב געהאַט ייִצכאַק און לייבושל. אָבער מער פון אַלץ און אַלעמען ליב געהאַט צו ריידן און צו כאַלעמען און צו הערן מאַיסעס פון ייִצכאַק לייבוש פּערעצן.

זיי פלעגן דעקלאַמירן און זינגען זיינע לידער און נאָכדערציילן זיינע מאַיסעס. די כאַווײרים אין שול פלעגן זיי אַפּט רופן די פּערעצלעך, און אַפילו די לערער פלעגן זיי מיט ליבע רופן די ייִצכאַק לייבושלעך.

אפּט פלעגט זיי דער טאַטע נעמען צום הויז, ווו פערעץ האָט באַ זיין לעבן געוווינט, און די יינגלעך פלעגן לאַנג שטיין אין דרויסן און אַרויפקוקן אויבן צו די פענצטער.

און יעדן פּיסעך פלעגט זיי דער טאַטע נעמען צו פּערעצעס קייווער אפן בעסוילעם און אונדזער צווילינג פלעגט דאָרט לאַנג־לאַנג שטיין און קוקן אַף זיין שיין בילד, אומעטיק און וווּנדערלעך פאַרטראַכט.

אַזוי איז געגאַנגען יאָר־איין יאָר־אויס, אַזוי יאָר נאָך יאָר.

ג.

און די מאַיסע אונדזערע שפּינט זיך ווייטער און ווייטער און זי שפּרינגט איבער יאָרן, אַ סאַך יאָרן, און די מאַיסע אונדזערע שטעלט זיך פּלוצים אַפּ אַקוראַט פּיסעך צום ערשטן סיידער, אין דעם טרויעריקן יאָר 1943.

ד.

שווער, אומטעגלעך שווער איז געוואָרן דאָס לעבן אין דער וואַרשעווער געטאָ. די געטאָ האָט געאָטעמט מיט די לעצטע קויכעס. יעדן טאָג האָבן זיך באַוויזן די דייטשישע אויטאָס און אַוועקגעפירט נייע הונדערטער, נייע טויזנטער, אַוועקגעפירט אַף קיין מאָל ניט צוריקצובריינגען מער, אַוועקגעפירט אַף שקלאַפעריי און טויט.

קיין ראַכמאָנעס האָט קיינער שוין מער ניט דערוואַרט. דער ראַכמאָנעס איז פון לאַנג שוין אַוועק פון האַרץ פון די דייטשן. דאָס האַרץ אַליין איז פון זיי אַוועק. זיי זיינען מער שוין קיין מענטשן ניט געווען, די דייטשן. זיי זיינען נאָר געוואָרן משוגענע מאָרד־מאַשינען, וואָס האַרגענען אומשולדיקע מענטשן, ייִדעס און באָבעס און טאַטעס און מאַמעס און קליינע קינדער.

די געטאָ האָט געאָטעמט מיט די לעצטע קויכעס און מיט די לעצטע קויכעס געגרייט זיך אַנטקעגנצושטעלן די סאָנים — די דייטשן.

ה.

דער סיידער איז געווען אַ מאָדנע פריילעכער באַ די הערשעלעס אין הויז, גלייך אין דרויסן וואָלט גאָר ניט געווען דער העסלעכער

דייטש. עס איז געווען א סיידער און א באַר־מיצווה צוזאַמען. באַם טיש זיינען געזעסן פּאַרזאַמלט עטלעכע פריינט און קוים אַלע שכיינים פון הויז. דער זיידע איז געזעסן אַ שמייכלענדיקער אין זיין ווייסן קיטל, געקוקט אויף די צוויי יינגלעך און שטילערהייט געווישט אַ טרער.

אַלע האָבן געוווּסט וואָס עס גרייט זיך, נאָר קיינער האָט עס מיט קיין וואָרט ניט דערמאָנט. אונטער די בעטן זיינען געלעגן גרייט די ביקסן מיט די קוילן, אָבער דערווייל איז מען געזעסן באַם סיידער ווי אַלע יאָר, געזאָגט די האַגדע און געזונגען די שיינע לידער.

די קאַשעס האָבן, ווי אַלעמאָל, געפרעגט ביידע — סיי ייצכאָק און סיי לייבוש, ווי העל עס האָבן געקלונגען די אַלטע ווערטער אין זייערע מיילער היינט אַזונט, ווי ליכטיק עס האָבן געלאַכט די אויגן זייערע.

אין מיטן האָט דער טאַטע אָפּגעשטעלט דאָס זאָגן די האַגאַדע. ער האָט זיך לאַנג שטיל פאַרקוקט אויף די צוויי יינגלעך. ווען ער האָט אָנגעהויבן ריידן, האָט זיך זיין קול צעגלים:

„מיינע ליבע ייצכאָק און לייבושל. איך וויל היינט האַלטן די באַר־מיצווה רעדע פאַר אייך. פרייט זיך, יינגלעך מיינע, וואָס אין דער נאַכט פון אייער געבורטסטאָג שטייט אויף אונדזער פאָלק מיט געווער אין דער האַנט קעגן זיין סוינע. פאַרגעסט עס ניט, קינדער, בלייבט געטריי אייער פאָלק, אַלעמאָל געטריי. לערנט זיך לעבן און — אויב נייטיק — שטאַרבן פאַר אים. פאַרגעסט קיין מאָל ניט וואָס די נאַצים, די דייטשן האָבן אונדז געטאָן. לערנט זיך פיינט האָבן דעם העסלעכן נאַציסטישן סוינע, וואָס האָט צעטראָטן אונדזער לעבן. איר זאָלט אים קיין מאָל ניט פאַרגעבן... ״

לאַנג האָט דער טאַטע גערעדט. ער האָט דערמאָנט די ליידן אין דער געטאָ, די מיליאָנען אויסגעהאַרגעטע יידן, די דייטשן וואָס ווילן אומברענגען דאָס גאַנצע יידישע פאָלק און ווי שטאַרק די יידן ווערן זיך קעגן דעם סוינע.

ער האָט זיך לייכט געוויגט באַם ריידן, דער טאַטע. זיין פּנים האָט זיך געוואָלקנט און איז צוריק העל געוואָרן. צום סוף האָט

עס אזוי געלויכטן, אז די ייִנגלעך האָבן מוירע געהאַט קוקן אַף אים און בלויז געפּילט ווי דער טאַטע הייבט זיך אַף אַ גרויסן באַרג און פירט זיי מיט זיך, און זיי איז גוט און זיי פילן זיך זיכער אין דער טאַטעס וואַרעמס זיי מיט זיינע רייד ווי די זון.

צום סאַף איז דעם טאַטנס קאָל געוואָרן זייער רויִק און שטאַרק.

— דעם סיידער וועלן מיר היינט פאַרענדיקן מיט דער ביקס אין דער האַנט, באַ די פענצטער און אַפן דאַך פון אונדזער געביידע. פאַר אונדזער בלוט, פאַר אונדזער וויי‌טיק, פאַר אונדזער הונגער, פאַר אונדזערע קינדער און שוועסטער און ברידער, פאַר אונדזער פאָלק, פאַרגעסט יעדער זיין אָרט. דער פאַראָל פאַר אונדזער געביידע איז „יִצחאָק‑לייבוש״. פאַרגעסט עס נישט. גייט אין נאָמען פון פאָלק.

אין הויז איז פּלוצים ליכטיק געוואָרן. די פענצטער ביי אַלעמען האָבן זיך צעשיינט. לייבושלען האָט זיך געדאַכט, אַז אַפילו די מענטשעלעך אין די האַגאָדעס זיינען לעבעדיקער געוואָרן און די אַלטע האַגאָדע‑בלעטלעך זיינען ליכטיקער געוואָרן.

ח.

לאַנגע טעג און נאָך לענגערע נעכט האָבן זיי זיך געשלאָגן. דער סוינע איז ווילדער געוואָרן פון טאָג צו טאָג, אָבער די ייִדן האָבן זיך נישט אונטערגעגעבן.

וואָס אַמאָל איז געוואָרן ווייניקער אַפן דאַך פון די הורוויצעס הויז, וואָס אַמאָל הייניקער. אָבער דער קאַמף איז אָנגעגאַנגען. יִצחאָק און לייבושל האָבן צוגעטראָגן קוילן צו די קעמפער — אַזוי לאַנג ווי עס איז געווען קוילן, זיי האָבן איינגעטיילט די אָרעמע פּאָרציעס ברויט צו די קעמפער — אַזוי לאַנג ווי עס איז געווען ברויט, זיי האָבן צוגעטראָגן וואַסער צו די דאָרשטיקע און פאַרכאַלעשטע — אַזוי לאַנג ווי עס איז געווען וואַסער. אומעטום זיינען זיי געווען, זייערע שטימען האָבן פריילעך געקלונגען איבערן דאַך, און יעדן פון די קעמפער איז ליכטיק געוואָרן, ווען זיי האָבן זיך באַוויזן.

אָבער — קוילן איז וואָס אַמאָל ווייניקער געוואָרן, און ברויט

איז וואָס אַמאָל ווייניקער געוואָרן, און וואָסער איז וואָס אַמאָל ווי־ניקער געוואָרן, און —

קיינער פון די יידן איז אומזיסט ניט געשטאָרבן, אָבער — וואָס אַ טאָג איז ווייניקער געוואָרן יידן אויף דאַך, אַך ווי ווייניקער, און דייטשן איז געווען אַזויפיל, אַזוי שרעקלעך פיל.

איינער נאָכן אַנדערן זיינען די יידן געפאַלן, העלדיש געפאַלן. יעדן־טאָג האָבן נייע פינף, אָדער צען געפעלט, און מען ווייסט ניט ווי אַזוי עס איז געשען, אַז לייבושל וויים אפילו אַליין ניט ווי עס איז פאָרגעקומען, נאָר אויף דער 42סטער נאַכט איז ער פּלוצים געבליבן איינער אַליין אויפן דאַך.

איך זאָג פּלוצים — ווייל ערשט מיט אַ האַלבע שעה פריער זיי־נען זיי געווען אין דרייען — דער טאַטע, ייצכאָקל און לייבושל. ווייזט אויס, אַז אַ נידעריק־פליענדיקער דייטשישער עראָפּלאַן האָט עס מיט זיין מאַשין־ביקס געטראָפן דעם טאַטן מיט ייצכאָקלען. און געבליבן איז איינער אַליין אויפן דאַך פון אַן איינגעפאַלן הויז אין וואַרשע, דער קליינער דרייצן־יאָריקער לייבושל, איינער אַליין אין מיטן פון דער געטאָ, צווישן הימל און דייטש.

ניין, ניט געוויינט האָט דער קליינער לייבושל. ער האָט זיך בלויז שווייגנדיק אָוועקגעזעצט אין ווינקל דאַך, וווּ ס'איז געלעגן זיין געפאַלענער ברודער. לאַנג און שטיל האָט ער געקוקט אויף ייצ־כאָקס פּאָנעם און געוואָרט און געוואָרט. — — — — —

ז.

פון די טרעפּ אויפן דאַך האָט זיך פּלוצים באַוויזן אַ מענטש. לייבושל האָט אים דערזען. ער האָט גלייך דערקענט די שוואַרצע פּעלערינע, דעם ברייטן הוט, די געדיכטע וואָנצעס און די ליכטיקע שוואַרצע וואַרעמע קלוגע אויגן.

לייבושל האָט גלייך דערקענט ייצכאָק לייבוש פּערעצן. ער וואָלט אים אומעטום דערקענט. מיט טריט, וואָס האָבן די ערד ניט אָנגערירט, האָט זיך ייצכאָק־לייבוש דערנענטערט צו לייבושלען.

ווען ער איז צוגעקומען גאָר נאָענט, האָט ער זיך לאַנג פאַרקוקט. נייַ, בימ אַף לייבושלען, נאָר אָפן פאַנעם פון טויטן ייצכאָקלעג. לאַנג האָט ער אַף אים געקוקט, און ווען לייבושל האָט נאָכאַמאָל אויפגעהויבן די אויגן, האָט ער געזען —

ייצכאַק לייבוש פערעץ שטייט און וויינט איבער זיין טויט ברודעבל. לאַנג און נימ שעמענדיק זיך פאַר אים האָט ייצכאַק לייבוש געוויינט, און די טרערן זיינע האָבן זיך געגליטשט איבער די באַקן, איבער די גרויע וואָנצעס און געפאַלן שטיל און וואַרעם אַף לייבושלס קאָפּ. קאַפּ-קאַפּ! האָבן זיי געטריפט אַף זיין קאָפּ, געוואַרעמט און געטרייסט, און לייבושלען איז פּלוצים גוט געוואָרן, ווי דער טאַטע זאָל אים בא דער האַנט נעמען, ווי די מאַמע זאָל אים צו זיך טוליען.

— קום — האָט ייצכאַק לייבוש פערעץ געזאָגט.

— איך גיי — איז לייבושל אויפגעשטאַנען.

און איבער די טויטע יידישע גאַסן פון וואַרשע, איבער די כורוועס פון דער וואַרשעווער געטאָ, וואָס איז אַזוי שיין און העלדיש געשטאָרבן, איבער די גאַסן און געסלעך האָט ייצכאַק לייבוש פערעץ געפירט לייבושלען, אים געפירט מיט אַ זיכערער האַנט דורך גאַסן פון דייטשישן מאָרד, אים געפירט צו דער ווייסל צו, צו מידרעד, דאָרט ווו עס גייט אויף די זון.

א. גאָלדבערג

אַ מאַמע מיט אַ צווילינג

אַ צווילינג ווערט געבוירן

און ס'איז געווען אין דעם כּוידעש אַפּריל, דעם 18טן טאָג פון כּוידעש, אין דעם שווערן יאָר 1943. אין דער וואַרשעווער געטאָ האָט זיך אָנגעהויבן דער אויפשטאַנד פון די יידן קעגן די דײַטשן.

אין דרויסן האָט געברענט אַ שלאַכט און אינעווייניק — אונטן, טיף אונטער דער ערד, אין אַ ספּעציעלן בונקער, וואָס די יידן האָבן געהאַט אויסגעגראָבן, איז געלעגן אַ יידישע פרוי און האָט נאָר וואָס געהאַט געבוירן אַ צווילינג, אַ ייִנגעלע און אַ מיידעלע.

דער בונקער האָט אויסגעזען ווי אַ הייל, דער בונקער איז פּאַקטיש געווען אַ הייל. אין איין ווינקל אויף אַ שטרוי־זאַק איז געלעגן די יידישע פרוי יוכעוועד (אָדער ווי מ'זאָגט דעם נאָמען אַרוים אין פּוילן — יאַכעט) און האָט צו זיך געטוליעט אירע צוויי קינדער, וואָס זיינען געבוירן געוואָרן אין דער זעלבער סיידער־נאַכט, ווען די יידן פון וואַרשע האָבן אַרויסגעצויגן די פאָן פון אויפשטאַנד, די פאָן פון ווידערשטאַנד קעגן סוינע.

און ס'האָט קיינער, אין דער טיף פון שיסערייען און שלאַכט, ניט געהערט דעם ערשטן געשריי פון דעם צווילינג, קיינער ניט, אַפילע ניט דער טאַטע זייערער, דער יונגער יידישער שניידער, וועלכער איז גראָד דעמאָלט געלעגן אויף אַ ווינקל פון אַ דאַך, זיך געטוליעט צו דער ביקס און געוואַרט אויפן סוינע.

קיינער האָט ניט געהערט זייער ערשט געשריי, אַ חוץ די אַלטע באָבע, וואָס האָט אַבטונג געגעבן אויף יוכעוועדן און וואָס האָט מיט

אירע אלטע ציטערדיקע הענט די ערשטע געטוליעט צו זיך דעם צווילינג און מיט די אלטע פארטריקנטע ליפן און קלוגע אויגן גע־שמייכלט צו דעם יונגן פארל, וואס האט דאווקע געוואלט געבוירן ווערן אין מיטן פון שיסערייען און שלאכטן, ווען דער טאטע איז גאר געווען פארנומען מיט א ביקס און מיטן סוינע.

„אַ פאַלק בלייבט אַ פאַלק"

ס'איז געווען אפן פינפטן טאָג פון אויפשטאַנד. דער קאָמאַנדיר פון דער פאַווע גאַס, דער יידישער שרייבער יאָסעף, האָט ערנסט אויסגעהערט די רייד פון דער אַלטער באָבע. ער האָט געזען אירע אַלטע הענט (הענט — פונקט ווי זיין מאַמע האָט געהאַט), זיך צו־געהערט צו איר מיד קאָל (אַזוי ענלעך צו דעם קאָל פון זיין אייגע־נער מוטער).

— זי איז קראַנק, פאַרשטייסט, יונגערמאַן. איך בין אַלט, יונ־גערמאַן, דער פאָטער איז געבליבן געפאַלן, אָבער — די קינדער, יונ־גערמאַן, איך רייד וועגן די קינדער, פאַרשטייסט?

ער האָט זייער גוט פאַרשטאַנען, דער קאָמאַנדיר. אין קאָפּ האָט ער שנעל איבערגעציילט די איבערגעבליבענע מענטשן פון זיין קאָמ־פּאַניע.

— גיים אהיים, באָבעשי. כ'וועל נאָך היינט עמעצן צושיקן. גיט אַ גרוס דעם צווילינג.

דער קאָמאַנדיר פון דער פאַווע גאַס האָט געהייסן מען זאָל אים אַריינשיקן די צוויי יינגלעך, שאָלעם און דאַן. שאָלעם איז אַלט געווען עלף יאָר, און דאַן — אַ יאָר עלטער. דער קאָמאַנדיר, וואָס איז פריער געווען דער יידישער שרייבער יאָסעף, האָט גוט געקאָנט ביידע יינגלעך. ער איז פון לאַנגע יאָרן געווען זייער שכן. ביידע יינגלעך האָבן איצט געהערט צו זיין קאָמפּאַניע.

דער קאָמאַנדיר האָט לאַנג און ערנסט גערעדט צו די יינגלעך. ער האָט זיי דערציילט וועגן צווילינג, וועגן דער אַלטער באָבען,

וועגן דער קראַנקער מאַמע, וועגן געפאַלענעם פאָטער, און געענדיקט האָט ער:

— איר פאַרשטייט, יינגלעך, פאַראַן אַ סאַך וועגן ווי מען קאָן דינען דעם פאָלק. געדענקט עס. מיר אין געטאָ קענען נישט זיגן אין דער שלאַכט קעגן די נאַציס, אָבער אונדזער פאָלק וועט לעבן בלייבן. געדענקט, — אַ פאָלק בלייבט אַ פאָלק, עס מוז בלייבן.

שאָלעם, וואָס איז געווען יינגער, האָט נישט אינגאַנצן פאַרשטאַנען די רייד. ער האָט זיך געפילט באַליידיקט. מען גייט אים צונעמען פון דער שלאַכט און מאַכן פאַר אַ ניאַנקע.

דער קאָמאַנדיר האָט נאָך אַמאָל לאַנג גערעדט און איינגעטאַינעט:

— ניין, — האָט ער געענדיקט — נישט קיין ניאַנקעס, נאָר היטערס, אָפּהיטערס. איר זייט צו מיר פאַראַנטוואָרטלעך פאַר די קינדער. איך, אייער קאָמאַנדיר, באַפעל אייך, איר זאָלט אָפּהיטן און אַרויסראַטעווען די קינדער. איר מוזט עס דורכפירן.

די יינגלעך האָבן אים ערנסט אָנגעקוקט. דאַן איז דער ערשטער צוגעגאַנגען און אויסגעשטרעקט זיין האַנט. — אַ פאָלק בלייבט אַ פאָלק, — האָט ער געזאָגט. מיר׳ן זיי אָפּהיטן און אַרויסראַטעווען.

דער ייִדישער שרייבער יאָסעף האָט אַרומגענומען די יינגלעך, זיי צוגעדריקט צו זיך און נאָכדעם זיך שנעל מיט זיי געזעגנט, כדי זיי זאָלן נישט באַמערקן די טרער, וואָס האָט זיך געקייקלט איבער זיין באַק.

און מען האָט זיי אַ נאָמען געגעבן . . .

שאָלעם און דאַן האָבן זייער ערנסט גענומען זייער קאָמאַנדירס באַפעל. זיי האָבן אַכטונג געגעבן אויף די ~~קינדער אויף~~ זייער מוטער און אויף דער באַבען. פון ערגעץ האָבן זיי געבראַכט צו שלעפן עטלעכע קישנס און אויסגעבעטן דער מוטערס בעט. פון אַ קעסטל מיט אַ קישן — איז געוואָרן אַ בעטל פאַר ביידע קינדער, און פאַר דער באַבען האָבן זיי פון ערגעץ אַ מאַטראַץ געבראַכט צו שלעפן. צווישן

בורוועס און קוילן האבן זיי שפייז פאר אלעמען געפונען. און ווען אפן פערטן טאג האבן זיי פון ערגעץ געבראכט צו פירן א ציג — האט זיך די אלטע באבע צעלאכט, יוויכעוועד האט זיך צעשמייכלט און שאלעם האט געזאגט, אז אפילע דער צווילינג האט זיך צעשמייכלט. אין בונקער איז געווארן פרייליך יענעם אוונט און אפילע די ציג האט אונטערגעטענצלט.

אין יענעם אוונט טאקע האט יוויכעוועד זיך אויפגעהויבן אף איר געלעגער און א זאג געטאן:

— די קינדער, די קינדער האבן נאך נייט קיין נעמען. מען דארף זיי דאך א נאמען געבן. — דאס איז אלץ וואס זי האט געזאגט, און איז צוריקגעפאלן אפן געלעגער, א מידע און א שוואכע. איז דאן צו איר צוגעקומען, זיך אריבערגעבויגן איבער איר, און געזאגט:

— מארגן, יוויכעוועד, מארגן וועלן מיר זיי ביידן א נאמען געבן.

א גאנצן טאג האבן שאלעם און דאן צונויפגעקליבן — ווער ווייס פון וואנען? — אלע נייטיקע זאכן צו דער סימכע. אפילע צוויי לייכטער מיט ליכט און אפילע א פלעשל ווייז מיט גלעזלעך האבן זיי געבראכט.

פיר זיינען זיי געווען בא דער סימכע: די אלטע באבע, א קראנקע מאמע, צוויי 12-יאריקע יידישע יינגלעך. פיר — אויב מען זאל נים רעכענען דעם צווילינג, און די ציג, — וואס האט אין דער עמעסן נים געקענט פארשטאנען וואס דא קומט פאר.

שאלעם האט ארויסגענומען דאס יינגעלע פון זיין קעסטל און אים צוגעטראגן צו דער מוטער. יוויכעוועד האט אים צוגעדריקט צו זיך, איר פאנעם האט געגלייט און די אויגן זיינען ליכטיק געווען. ווען זי האט גערעדט, איז איר קאל געווען קלאר און שטארק: — און דיין נאמען, יינגעלע מיינס, זאל זיין מוישע.

און ווען דאן האט צו דער מאמען דאס מיידעלע צוגעטראגן, האט דער מאמעס פאנעם שוין געשטראלט פון פרייד און איר קאל האט נאך מער געשטראלט:

— און דיין נאָמען, מיידעלע מיינס, זאָל זיין מיריעם.

אין בונקער איז ליכטיק געוואָרן. אין דרויסן האָט זיך געשטאַרקט די שיסעריי און דאָ איז אַ פרייד אויפגעגאַנגען.

דאַן האָט זיך פלוציים דערמאָנט די רייד פון קאָמאַנדיר: — פאַרשטייסט, אַ פאָלק בלייבט אַ פאָלק.

אַ מאַמע הייסט

— אין דרויסן

אין דרויסן זיינען טעג געווען הייסע און בלוטיקע. די געטאָ האָט געברענט, דער קאַמף איז מיט יעדן טאָג געוואָרן שווערער, און קעמפער — ווייניקער. אויפן צווייטן און פערציקסטן טאָג איז די געטאָ געפאַלן. די דייטשן האָבן מיט עראָפּלאַנען און טאַנקען אָפּגעווישט די יידישע וואַרשע פון דער ערד. אַ ווילדע פרייד האָט זיי אָנגעפילט: ניטאָ, ניטאָ מער קיין יידן אין וואַרשע, געשטאָרבן דאָס יידישע פאָלק אין פוילן.

— אינעווייניק

אינעווייניק, אונטן, טיף אונטער דער ערד, איז יענעם אָוונט, יענעם שרעקלעכן אָוונט פון דעם דריי און פערציקסטן טאָג — איין טאָג נאָכן פאַלן פון געטאָ, אַנגעגאַנגען אַ ערנסטער שמועס. אַלע האָבן געפילט, אַז מער בלייבן אין בונקער טאָר מען ניט. אָבער שאַלעם און דאַן האָבן געטאַינעט, אַז מען זאָל צוואַרטן נאָך עטלעכע טעג ביז יויכעוועד וועט שטאַרקער ווערן, ווען מען זיך לאָזן אין וועג אַריין, זיך צונויפזאַמען פרווון ראַטעווען.

יויכעוועד האָט זיך איבערגעשראָקן מיט דער באַבען. זיי האָבן זיך פאַרשטאַנען, זיי האָבן ביידע געוווסט, אַז די באָבע איז צו אַלט און יויכעוועד איז צו קראַנק.

יויכעוועד האָט גערעדט און געזאָגט:

— ניין, יינגלעך טייערע, מען טאָר ניט וואַרטן, מיר וועלן אַלע צוזאַמען ניט קענען זיך דורכרייסן. מען מוז זיך צעטיילן. געדענקט וואָס דער קאָמאַנדיר האָט אייך אָנגעזאָגט: איר מוזט אָפּהיטן און

אַרויסראַטעווען די קינדער. איר זייט פאַראַנטוואָרטלעך פאַר די קינדער. די באָבע און איך וועלן זיך שוין אַליין ראַטעווען.

און וואָס מער זי האָט גערעדט, אַלץ שטאַרקער איז געוואָרן איר קאָל און אַלץ מער איז זי ענלעך געוואָרן אָפּן קאָמאַנדיר יאָסעף.

— נאָך היינט באַנאַכט וועט איר זיך לאָזן אין וועג אַריין. איר ווייסט וווהין צו גיין?

יאָ, די ייִנגלעך האָבן געוווסט. ווייל נאָך מיט טעג צוריק האָט זיי דער קאָמאַנדיר יאָסעף געשיקט רופן און זיי איבערגעגעבן אַ גענויען פּלאַן, ווי אַרויסצוגאַנווענען זיך פון וואַרשע, ווי אַנצוקומען אין וואַלד און מיט וועמען זיך צו פאַרבינדן.

:: :: ::

און ס'איז געווען יענע פינצטערע נאַכט, ווען זיי האָבן זיך געלאָזט אין וועג אַריין. שלעם האָט געטוליעט צו זיך דעם קליינעם מוישעלע און דאַן האָט געטראָגן די שלאָפנדיקע מיריעם.

געזעגנט האָט מען זיך שטיל. ייבעזוועד האָט צוערשט אויפגעהויבן די צוויי קינדער אירע, געהאַלטן אַ קינד אין יעדן אָרעם, געשטאַנען מיט פאַרמאַכטע אויגן און איר קערפּער האָט זיך ליכט געוויגט און די ליפּן שטיל געשעפּטשעט. נאָכדעם האָט זי געעפנט די אויגן און איבערגעגעבן די קינדער צו די ייִנגלעך. אירע אויגן זיינען

געווען קלאָרע, אָן טרערן. ווען די ייִנגלעך האָבן איבערגענומען די קינ־דער, איז יויכעוועד געבליבן שטיין אין דער מיט, האָט אַרומגענו־מען ביידע ייִנגלעך, זיך איינגעבויגן און שטיל געקושט אַלע פיר שטערנס — די קינדערס און די ייִנגלעכס. און די גאַנצע צייט האָט זי קיין איין וואָרט ניט אַרויסגעזאָגט.

די באָבע האָט אַרויפגעלייגט אירע ציטערדיקע הענט אויף די קעפּ פון די ייִנגלעך און אירע ליפּן האָבן געשעפּטשעט, געשעפּ־טשעט, געשעפּטשעט.

בלויז די ציג האָט אַן אומעטיקע געמעקעט.

דורך רערן און וועלדער

דורך כורוועס און נאַציִשע טאַנקען און דייטשישע פּאַטרולן האָ־בן זיך געשלייכט צוויי ייִדישע ייִנגלעך. יעדער האָט געטוליעט צו זיין אַ קינד, איינגעוויקלט אין שמאַטעס, קעדיי עס זאָל אים וואַרעם זיין. יעדער האָט געטראָגן מיט זיך שפּייז פאַר זיין קינד, אויב מען זאָל זיך מוזן אין מיטן וועג צעשיידן.

די ייִדישע ייִנגלעך האָבן זיך געלאָזט אין וועג אַריין דורכ־פירן זיי באַפעל פון זייער קאָמאַנדיר און דאָס וואָרט פון אַ מאַ־מען, ווייל „אַ פאָלק בלייבט אַ פאָלק."

ניט ווייט פון בונקער איז געווען דער אָנהייב פון אַ רער, וואָס האָט זיי אַראָפּגעפירט אונטן, אונטן דער ערד, צו די רערן פון דער וואַרשעווער קאַנאַליזאַציע. דורך אָט די רערן האָבן זיי באַדאַרפט דערקריכן ביז אַרויס פון שטאָט.

ווי לאַנג האָט זיי גענומען? איך ווייס ניט, קינדער. זיי האָבן מיסטאָמע אַליין אויך ניט געוווּסט. ווייל ווער ציילט עס דען די טעג, ווען יעדע מינוט איז דאָ די געפאַר פון אַ נאַציִשן פּאַטרול, פון נאַ־ציס וואָס האָבן אַפילע אין די קאַנאַליזאַציע־רערן געזוכט, הינט אַריינגעשיקט, גאַז־באָמבעס אָפט אַריינגעוואָרפן.

ווי לאַנג האָט זיי גענומען? ווער ציילט דען די טעג, ווען דו טראָגסט אין דיינע אָרעמס מוישעלען אָדער מירעלען, און דו

געדענקסט די רייד פון דעם יידישן שרייבער יאסעף, אז דו מוזט זיי ארויסראטעווען בשאלעם.

טעג און נעכט, נעכט און טעג, האבן זיי זיך געשלעפט, געגאנגען און געקראכן אף אלע פיר. אפגעווארט טיילמאל שעהן און זיך מורא געהאט רירן. אפילע די קינדער האבן ווי פארשטאנען וואס דא קומט פאר, אויב נים — ווי קומט עס וואס קינדער, וואס וייגען נים מער ווי 45 טעג אלט געווען, זאלן די גאנצע צייט קימאט נים וויינען?

ווער ווייס — עפשער האט זיי יויכעווער באם געזעגענען זיך דאס אנגעזאגט, און זיי האבן געוווסט, אז מען דארף פאלגן א מאמען, ספעציעל א מאמען, וואס מען לאזט איבער איינע אליין מיט אן אלטער באבען אין א בונקער, אין דער מיט פון דער כארעווער ווארשעווער געטא.

ניין, נים שאלעם און נים דאן האבן געוווסט אפן ווייפלטן טאג זיי זיינען ארוים פון די אונטערערדישע רערן און זיך געפונען אין א וואלד הינטער ווארשע. זיי האבן נים געוווסט די צייט, זיי האבן אבער געוווסט דאס ארט, ווו זיי געפינען זיך און וווהין זיי דארפן ווייטער גיין.

אפן צווייטן טאג האט דער פאטרול פון דער יידישער פארטיזאנען־אפטייל אין וואלד דערזען די צוויי יינגלעך מיט די קינדער אין די ארעמס — די יינגלעך זיינען קוים געגאנגען, זייערע קליידער אין שמאטעס און אין גאנצן דורכגעווייקט אין שמוץ און אין בלאטע, אבער די אויגן — די אויגן זיינען בא זיי געווען ליכטיקע און צעשמייכלטע.

און ווען ער האט זיי געבראכט צום קאמאנדיר פון דער פארטיזאנען אפטייל אין מיטן וואלד, איז דער גאנצער אפטייל געווען צונויפגעזאמלט, געשטאנען אין א ראד, אנגעשפארט אף זייערע ביקסן און שטום געשוויגן.

די יינגלעך זיינען צוגעגאנגען גלייך צום קאמאנדיר פון אפטייל, שמיל, אן וויערטער, האט יעדער פון זיי ארויסגעוויקלט פון פאק

שמאַטעס זיין קינד און עס איבערגעגעבן דעם קאָמאַנדיר. אין די אָרעמס אַריין:

— דאָס איז מוישע.

— דאָס איז מיריעם.

דער קאָמאַנדיר האָט הויך אויפגעהויבן ביידע קינדער. פאַר מיזאַנען האָבן שטיל אָראָפּגעלאָזט זייערע קעפּ. דורך די צווייגן אין וואַלד האָט זיך פּלוצים דורכגעריסן די זון, דער צווילינג האָט זיך צעשמייכלט.

אין דער שטאָט ליגניץ, וואָס אין נידערשלעזיע, פּוילן, איז דאָ אַ קינדערהיים. וואַקסן דאָרט אין דער קינדערהיים ייִדישע קינדער, מערסטע יעסוימים, וועמעס עלטערן זיינען אומגעבראַכט געוואָרן אין די מילכאָמע־יאָרן פון די דייטשן. און צווישן אַלע קינדער שיינט אַרויס דער צווילינג, מוישעלע און מיריעמל, וועלכע גרייסן זיך פאַר אַלע קינדער דערמיט וואָס זייער געבורטסטאָג פאַלט אַלעמאָל אויס אַקוראַט אין טאָג פון דער וואַרשעווער געטאָ.

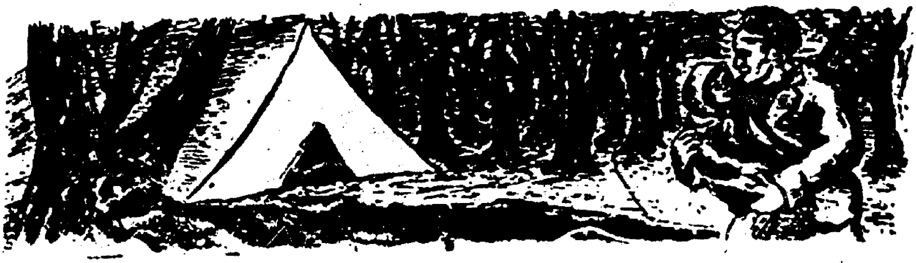

מ. א. סול

רייזעלע

גראד אין יענער נאכט האט די לעוואנע ניט געשיינט און אפן הימל האט מען ניט געזען קיין איין שטערן. שטאק פינצטער איז גע־ווען און דערפאר עפשער איז רייזעלע לעבן געבליבן. א שטיק צייט איז זי געלעגן אין דער פינצטערניש לעבן די באדרעלסן. א פארכא־לעטשטע פון דעם שטארקן קלאפ האט זי האט געכאפט. דערנאך האט אנגעהויבן רעגענען.

די רעגן־טראפנס זיינען געפאלן אף אירע טרוקענע פארשמאכטע ליפן, אף אירע מידע פארשלאפענע אויגן, אף אירע שוין־לאנג־נישט פארקעמטע, טונקל בלאנדע האר, און אף אירע בלאסע, אפגעצערטע באקן.

דער רעגן האט געקלאפט אף איר און געקלאפט ביז ער האט זי אפגעמינטערט. זי האט געעפנט די אויגן און גארנישט ניט געזען. פונקט ווי זי וואלט געהאלטן די אויגן צוגעמאכט. זי האט געעפנט דאס מויל און געשלונגען די רעגנטראפנס.

נאר דער רעגן איז געפאלן ניט נאר אין מויל אריין. ער האט דורכגעווייקט איר אלט, צעריסן קלײדל און האט זיך ארונטערגערוקט אונטערן ביינערדיקן רוקן. ס׳איז איר געווארן אומהיימלעך נאס און זי האט אנגעהויבן ציטערן פון קעלט. זי האט אויפגעהויבן איר אויר־בערשטן טייל פון קערפער, געבליבן זיצן אף דער נאסער ערד און צום ערשטן מאל זיך געפרעגט: „ווו בין איך? ווו איז די מאמע? ווו

זײַנען די איבעריקע מאַמעס און טאַטעס און קינדער? װוּ איז די באַן װאָס האָט אונדז געפֿירט? און װוּ זײַנען די דײַטשן װאָס האָבן מיך אַזױ געשראָקן? אַלץ איז פֿאַרשװוּנדן און מען הערט נישט קײן געשרײ און קײן געװײן, און אַלץ אַרום איז אַזױ שטיל און פֿינצטער.

„מאַמע, מאַמע", האָט זי מיט אַ שװאַך קאָל אַרױסגעשעפּטשעט. נאָר קײנער האָט זיך נישט אָפּגערופֿן. און כאָטש עס האָט זיך איר שטאַרק געגלוסט װײנען, האָט זי זיך אײַנגעהאַלטן, װײַל זי האָט שױן געװוּסט פֿון לאַנג אַז אַ קינד טאָר נישט װײנען װײַל די דײַטשן קאָנען נאָך דערהערן.

זי האָט זיך אױפֿגעשטעלט און האָט אָנגעהױבן גײן איבערן פֿעלד. זי האָט נישט געװוּסט װוּהין זי גײט, נאָר איר האָט זיך אױסגעדאַכט אַז זי װעט גײן און גײן אַזױ לאַנג ביז זי װעט אָנקומען צו דער מאַמען.

אָבער מער װי אַ האַלבע שעה האָט זי נישט געקאָנט גײן. זי איז געװען מיד און שװאַך און דער קאָפּ האָט איר װי געטאָן פֿונעם קלאַפּ. האָט זי זיך אַװעקגעזעצט אינמיטן פֿעלד זיך אָפּרוען אַ ביסל, דערנאָך האָט זי אָנגעהױבן קריכן אױף אַלע פֿיר, װי אַ טשערעפּאַכע.

דערװײַל האָט אױפֿגעהערט צו רעגענען, אַ קיל האַרבסטיק װינטל האָט צעטריבן די כמאַרעס פֿונעם הימל און ס'איז אַרױס אַ האַלבע ליכטיקע לעװאָנע. רײזעלע האָט זיך אַרומגעקוקט און דערזען אַז זי איז נישט װײַט פֿון אַ װעלדל. איז זי צוגעקראָכן אַהין מיט די לעצטע קױכעס און געבליבן זיצן לעבן אַ בױם.

זי האָט געקוקט אױף דער לעװאָנע און פּלוצלונג האָט זי זיך דערמאָנט אָן עפּעס. און איצט האָט זי שױן געװוּסט, װוּ זי איז און װי זי קומט אַהער . . .

אין װאַגאָן איז געװען ענג ביז צום דערשטיקט צו װערן. אַלע האָבן געסאָפּעט שטײן װײַל מען האָט זיך אַפֿילו נישט געקענט אױסדרײען. ס'איז געװען פֿינצטער און מ'האָט נישט געװוּסט צי ס'איז טאָג, צי ס'איז נאַכט, װײַל די טירן זײַנען געװען פֿאַרהאַקט.

רײזעלע און איר מאַמע און נאָך צװײ ײדן זײַנען געװען פֿון די

מאָלדיקע, ווייל זיי איז אויסגעקומען צו שטיין מיטן פּאָנעם צו דער וואַנט פונעם וואַגאָן, האָבן זיי געהאַלטן די נאָזער האַרט בײַ די שפּאַרעס און אַזוי אַרײַנגעאָטעמט אַביסל לופט פון דרויסן.

פלוצלונג האָט זיך די באַן אָפּגעשטעלט, נאָר די טירן האָבן די דייטשן ניט געעפנט. די יידן האָבן אָנגעהויבן שרייען און קלאַפּן מיט די פויסטן אָן די ווענט. נאָך צען מינוט קלאַפּן און שרייען האָבן די דייטשע סאָלדאַטן געעפנט די טירן. אַלע האָבן דערזען אַז ס׳איז נאַכט און שטאַק פינצטער. אַלע בלייבן אין די וואַגאָנען און „עס מוז זיין שטיל”, האָבן די דייטשן געגעבן אַ באַפעל.

די יידן האָבן זיך מעכאַיע געווען מיטן ביסל פרישע לופט וואָס איז אַרײַן אין די פאַרשטיקטע וואַגאָנען, נאָר אַרויסשפּרינגען האָבן זיי מוירע געהאַט, ווייל לעבן יעדע עטלעכע וואַגאָנען זיינען געשטאַנען דייטשן מיט ביקסן און געוואָרנט, אַז זיי וועלן שיסן יעדן וואָס וועט אַרויס.

די יידן האָבן געפּרוווט טרעפן וווּ זיי זיינען און פאַרוואָס די באַן האָט זיך אָפּגעשטעלט.

„היטלער זאָל אַזוי וויסן פון זיין לעבן ווי איך ווייס ווו מיר געפינען זיך”, האָט איין ייד געזאָגט.

„מיר דאַכט זיך אַז מיר זיינען ניט ווייט פון אַ וואַלד” האָט אַ צווייטער געפּרוווט טרעפן.

„פאַרוואָס לעבן אַ וואַלד?”

„ווייל זיי האָבן מוירע אַז די פּאַרטיזאַנען האָבן אונטערגעלייגט באָמבעס אונטער די רעלסן אויפצורייסן די באַן”.

„אונדז וועלן די פּאַרטיזאַנען ניט אויפרייסן, אונדז וועלן זיי העלפן”.

„פונוואַנען ווייסן די פּאַרטיזאַנען ווער עס פאָרט אין דער באַן?”

אַזוי האָבן יידן גערעדט אינדערשטיל צווישן זיך, און פון די אַלע רייד איז רייזעלעס מאַמען איינגעפאַלן אַ געדאַנק. די לאַסט באַן איז געווען אַ לאַנגע און די פּאָר דייטשע וועכטער זיינען געלאָפן פון איין וואַגאָן צום צווייטן היטן די יידן זאָלן ניט אַרויס.

„רייזעלע", האָט די מאַמע איר אַריינגעשעפּטשעט אין אויער אַריין. האָב נישט קיין מורא, מיין קינד. ווי נאָר דער דייטש וועט זיך אָפּקערן וועל איך דיך אַרויסשטופּן פונעם וואַגאָן. דו וועסט בלייבן ליגן צווישן די קוסטעס ביז די באַן וועט אָפּפאָרן. דערנאָך וועסטו אַוועק אין וואַלד צו די פּאַרטיזאַנער. אינדרויסן איז פינצטער, וועט דיך דער דייטש נישט דערזען. האָב נישט קיין מורא מיין קינד, און וויין נישט, אַנישט וועט ער דיך דערהערן". „און דו, מאַמע?" האָט ריי־זעלע געפרעגט. „דו וועסט נישט גיין מיט מיר?"

„ניין, מיין קינד, איך בין צו גרויס, מיך וועט ער דערזען. איך וועל קומען צו דיר שפּעטער. די פּאַרטיזאַנער וועלן דיך שוין אָפּהיטן".

זי האָט אַרויסגעשטעקט דעם קאָפּ דורך דער אָפענער טיר צו זען צו דער דייטש איז דאָ. פונקט אין יענער מינוט האָט זיך דער־הערט דער פייף־סיגנאַל, אַז מען פאָרט אָפּ. דער דייטש איז אַוועקגע־לאָפן פאַרהאַקן די טיר פון אַן אַנדערן וואַגאָן און די מאַמע האָט מיט אַלע קויכעס אַרויסגעוואָרפן רייזעלען אין דרויסן אַרויס. רייזעלע איז געבליבן ליגן אַ שטילע. ווען דער דייטש איז צוגעקומען פאַרהאַקן די טיר פון דער מאַמעס וואַגאָן, האָט די באַן זיך שוין אָנגעהויבן רירן.

איצט, זיצנדיק לעבן בוים באַם ברעג וואַלד, האָט רייזעלע גע־דענקט, ווי זי האָט געטאָן אַ פאַל צו דר'ערד. ווייטער האָט זי גאָר־נישט נישט געדענקט. זי האָט זיך דערמאַנט וואָס די מאַמע האָט איר געזאָגט. האָט זי זיך אויפגעהויבן און איז געגאַנגען זוכן פּאַרטיזאַ־נער. זי האָט קיינמאָל קיין פּאַרטיזאַן נישט געהאַט געזען, און האָט נישט געוווּסט ווי אַזאַ איינער קוקט אויס. זי האָט אָבער געדענקט וואָס די מאַמע האָט איר געזאָגט: „די פּאַרטיזאַנער וועלן דיך שוין אָפּהיטן, מיין קינד".

זי איז אַריין אַלץ טיפער און טיפער אין וואַלד. פּלוצלונג האָט זי דערהערט אַ קאָל אויף פּויליש „ווו גייסטו, מיידעלע?" זי האָט זיך אומגעקוקט און קיינעם נישט געזען, כאָטש די לעווענע האָט גע־שיינט. דאָס קאָל איז געקומען פון דערנייטנס און באַלד איז פון הינ־טער אַ בוים אַרויס אַ נידעריקער מאַן מיט וואָנצעס, אַ קאַשקעט אויפן

קאָפּ און אַ ביקס אַפן אַקסל. ער איז צוגעגאַנגען נאָר נאָענט צו רייזעלען און זי געפרעגט די זעלבע פראַגע: „ווו גייסטו, מיידל?"

„איך גיי זוכן די פּאַרטיזאַנען," האָט אים רייזעלע געענטפערט אַף פּויליש.

„און נאָך וואָס דאַרפסטו די פּאַרטיזאַנען?" האָט דער מאַן זי ווידער געפרעגט.

„די מאַמע האָט מיר געהייסן גיין צו זיי".

„ווו איז דיין מאַמע?"

„אַוועקגעפאָרן, מיט דער באַן".

„ביסט אַ יידישע?"

רייזעלע האָט געשוויגן. נישט איין מאָל איז איר אויסגעקומען צו שווייגן, אָדער צו ענטפערן ניין אַף אָט דער פראַגע.

„און ווי הייסטו?

„רייזעלע" האָט זי געזאָגט און נישט געוווּסט צי זאָל זי אַנטלויפן צי בלייבן שטיין אַפן אָרט.

דער מאַן האָט זי אָנגענומען בא דער האַנט און געזאָגט: „קום מיט מיר, מיידעלע, וועל איך דיר פירן צו די פּאַרטיזאַנען.

זיי זיינען אַפּגעגאַנגען אַ שטיק וועגס אַף די געדרייטע שמאָלע סטעזשקעס פונעם וואַלד און ווען רייזעלע איז מיד געוואָרן האָט דער מאַן זי גענומען אַף די הענט-און זי געטראָגן. ער האָט זי צוגעטראָגן צו אַ ביידל טיף אין וואַלד. אַפן וועג האָבן זיי באַגעגנט נאָך מענער מיט ביקסן, נאָר קיינער האָט גאָרנישט געזאָגט — נאָר אַלע ווײַלע האָט דער מאַן אויסגעריפן עפּעס אַ וואָרט וואָס רייזעלע האָט נישט פאַרשטאַנען. לעבן ביידל איז געשטאַנען אַ וועכטער מיט אַ ביקס. דער מאַן האָט אים געפרעגט: „ווו איז אַנאַטאָל?"

„ער שלאָפט" האָט אים דער וועכטער געענטפערט, „מען דאַרף אים איצט נישט וועקן". זיי האָבן גערעדט זייער שטיל.

דער מאַן האָט אַראָפּגעלאָזט רייזעלען אַף דער ערד און געזאָגט צום וועכטער: „איך מוז צוריקגיין צום פּאָסטן. לייג דאָס קינד שלאָפן. ווען אַנאַטאָל וועט אויפשטיין, זאָג אים אַז איך האָב זי געפונען אין וואַלד. זי איז אַ יידישקע".

דער וועכטער האָט גענומען דאָס מיידעלע בא דער האַנט און זי צוגעפירט צו אַן אָרט, וווּ עס זיינען געלעגן עטלעכע קאָלדרעס אַף דער ערד. ער האָט זי אַוועקגעלייגט אַף אַ קאָלדרע און זי איינגעדעקט מיט אַן אַלטן זאַק: „שלאָף, מיידעלע, שלאָף", האָט ער איר געזאָגט אַף יידיש. און האָב נישט קיין מוירע".

„ווו זיינען די פּאַרטיזאַנען?" האָט רייזעלע געפרעגט. „דאָ", האָט דער וועכטער געזאָגט און איז אַוועק צוריק צום ביידל.

אין אַ פּאָר מינוט אַרום איז רייזעלע איינגעשלאָפן.

אין וואַלד איז געווען שטיל און רייזעלע איז געשלאָפן. פון צייט צו צייט האָט עמעצער אַ שטילן הוסט געטאָן, אָדער אַ לייכט ווינטל האָט צערוישט די בלעטער פון אַ בוים. נאָר רייזעלען האָט דאָס ניט געשטערט. זי איז געווען פאַרזונקען אין אַ טיפן שלאָף.

פון צייט-צו-צייט האָט דער וועכטער לעבן אַנאַטאָלס ביידל פּאַמעלעך צוגעשפּאַנט צו רייזעלען, זיך נידעריק איינגעבויגן איבער איר און אַריינגעקוקט אין איר צאַרט אָפּגעצויגן פּנעמל. אים האָט זיך אויסגעדאַכט אַז ס'איז איר קאַלט. האָט ער אויסגעזוכט נאָך אַן אַלטן מעל-זאַק און אים אַרויפגעלייגט אַף איר, און דאָס האָט רייזעלע אויך נישט געהערט.

„שלאָף, שלאָף, מיין קינד, האָט ער שטילערהייט אַ מורמל געטאָן צו זיך אַליין, בעיים ער האָט זי גוט איינגעדעקט. און ווען ער האָט צוריקגעשפּאַנט צו אַנאַטאָלס ביידל האָט ער נאָך אַלץ געשעפּטשעט צו זיך די ווערטער: „מיין קינד, מיין קינד", און ער איז געוואָרן זייער טרויעריק. ער האָט זיך דערמאָנט אַן זיין אייגן מיידעלע, כאַוועלע, וואָס ר'האָט איבערגעלאָזט אין דערהיים צוזאַמען מיט זיין פרוי און דער אַלטער מוטער. שוין העכער צוויי יאָר, וואָס ער האָט זיי נים געזען און נים געהערט פון זיי.

אין אָנפאַנג פלעגט ער אַזוי שטאַרק בענקען נאָך זיי, אַז נים איינמאָל איז ער אַוועק טיפער אין וואַלד אַריין, קעדיי די איבעריקע פּאַרטיזאַנען זאָלן נים זען, אַז ער, בערקאַ, דער בראַווער און מוטיקער פּאַרטיזאַן, וועלכער איז שוין צוויי מאָל פאַרוווּנדעט געוואָרן אין שלאַכטן מיט די דייטשן, וויינט גאָר ווי אַ קליין קינד.

ביסלעכווייז האָט ער אויפגעהערט צו וויינען. זיין טיפע בענק־שאַפט נאָך זיין פאַמיליע האָט ער פאַרוואַנדלט אין אַ ברענענדיקן צאָרן קעגן די דייטשן. ער איז געוואָרן דער גרויסטער פון אַלע פּאַרטיזאַנער אין זיין וואַלד, און דער ערשטער וואָלונטיר פאַר די געפערלעכסטע שלאַכטן. נאָר איינמאָל איז ער שטאַרק פאַרוווּנדעט געוואָרן. איז ער געוואָרן דער העכסטער פון קאַפּיטאַן אַנאַטאָלס ביידל.

דערפאַר, ווען ער האָט אַ קוק געטאָן אויף רייזעלען האָט זיך אים אויסגעדאַכט אַז זיין אייגן קינד כאַוועלע שלאָפט עס אויף דער ערד. און איצט, מאַרשירנדיק הין און צוריק פאַר אַנאַטאָלס ביידל האָט זיך ווידער אין אים צעפלאַקערט די בענקשאַפט צו זיין קינד, זיין פרוי און זיין מוטער.

ווער ווייס, האָט ער געטראַכט, עפשער זיינען זיי אויך גע־ווען אויף דערזעלבער באַן וואָס איז נאָר־וואָס פאַרבייגעפאָרן. פון דעם געדאַנק אַליין האָט זיין האַרץ אָנגעהויבן שטאַרק צו קלאַפּן. אַ קאַלטער שווייס איז אַרויס אויף זיין שטערן און אויף זיין נאַקן. ער האָט געוואָלט אַנטלויפן פונעם וואַלד, כאָטש אויף איין טאָג אויס־צוגעפינען עפּעס וועגן זיי. ער האָט אָבער געוווּסט, אַז ער וועט דאָס ניט טאָן, ווייל ער האָט גענומען די שבועה פון אַ פּאַרטיזאַן, קיינמאָל ניט צו דעזערטירן פון זיין פּאָסטן.

„איך וועל אויף איר אַכטונג געבן", האָט בערקאָ צו זיך געזאָגט. „איך וועל זיין צו איר ווי אַ טאַטע צו אַן אייגן קינד. איך קאָן דאָך סיי ווי ניט גיין אין די שלאַכטן מער. איך האָב גענוג צייט זיך אָפּ־צוגעבן מיט איר". און אַזוי אַרומשפּאַנענדיק פאַמעלעך און שלעפּ־פנדיק זיין פאַרוווּנדעטן פוס האָט ער געמאַכט פּלענער וואָס ער וועט טאָן פאַר דעם מיידעלע, וועמענס נאָמען ער האָט נאָך אַפילו ניט געוווּסט.

ער האָט שוין אין געדאַנק באַ זיך אָפּגעקליבן אַן אָרט וווּ ער וועט אויפשטעלן אַ ביידל פאַר איר. אַרום דעם ביידל וועט ער מאַכן אַ גערטנדל. ער וועט ריידן מיטן פויער וואַסיל, וועלכער קומט פון צייט צו צייט צו די פּאַרטיזאַנער און ברענגט זיי שפּייז און אײנ־

פאַרמאַציע פֿונעם דאָרף, אַז יעדער זאָל פֿאַר איר ברענגען אַ וואַ־רעם קליידל און שיכלעך אָדער גאָר שטיוועלעך. יאָ, נאָך עפּעס וועט ער בעטן וואַסילן, ער זאָל אים ברענגען יעדע וואָך אַ פּאָר פֿרישע אייער און אַ פֿלאַש ציגענע מילך. אַ קינד דאַרף אייער און מילך, אַ נים וועט עס נישט וואַקסן...

און טראַכטנדיק אַזוי וואָס ער וועט טאָן פֿאַר מיידעלע איז אים געוואָרן אַ סאַך גרינגער אויפֿן געמיט. אים האָט זיך אויסגעדאַכט אַז ער טראַכט פֿון זיין אייגענער כּוואַלען.

פּלוצלונג איז אים דורכגעפֿלויגן אַ געדאַנק און האָט אים ווי־דער אומעטיק געמאַכט: וואָס וועט זיין אַז אַנאַטאָל און די איבער־ריקע פּאַרטיזאַנער וועלן נים דערלאָזן אַז אַ קינד זאָל זיין אין וואַלד? מיט די איבעריקע פּאַרטיזאַנער וועט ער זיך שוין אַן אייצע געבן. ער וועט זיי איבעררעדן. אָבער אַנאַטאָל איז דאָך דער קאָמענדאַנט און ער האָט דאָס לעצטע וואָרט, און אויב ער וועט זיך איינשפּאַרן אַז ניין, וועט מוזן זיין ניין. און טראַכטנדיק אַזוי, איז דערווייל גע־וואָרן פֿאַרטאָג, און די זון האָט אָנגעהויבן אויפֿצוציִען איבערן וואַלד, מיט פֿלאַמיק רויטע פֿאַרבן.

איצט, אַז ס'איז שוין געוואָרן ליכטיקער האָט זיך אים פֿאַרגלוסט זי אָנצוקוקן. ער האָט צוגעהונקען צום אָרט ווו ער האָט זי געלייגט שלאָפֿן. ער טוט אַ קוק, זי איז ניטאָ! ער האָט זיך אָנגעבויגן נידע־ריקער צו דער ערד, באַטאַפּט די קאָלדרעס מיט דער האַנט. ניטאָ! און די צוויי זעק מיט וועלכע ער האָט זי איינגעדעקט זיינען אויך פֿאַרשוווּנדן. ער האָט געוואָלט אַ געשריי טאָן: „מיידעלע! מיידעלע! ווו ביסטו?" האָט ער אָבער געוווּסט אַז אין אַ פּאַרטיזאַנער־וואַלד טאָר מען נים שרייען. מען טאָר אַפֿילו נים הויך רעדן, ווייל די דייטשן האָבן שטענדיק געפּרוווּט אויסצוגעפֿינען ווו די פּאַרטיזאַנער האַלטן זיך אויף.

איז ער געבליבן שטיין אַ צעטומלטער און נים געוווּסט שוין וואָס צו טראַכטן. ווהין האָט זי געקאָנט אַוועק אַליין אינמיטן דער נאַכט? האָט זי עמעצער צוגענומען? אַלע זיינען דאָך דאָ פּאַרטי־

זאַנען. ער האָט מיט די אויגן געזוכט און געניששטערט און גאָרניט געזען אַכוץ ביימער.

און לאַנג דאָ שטיין האָט ער אויך ניט געקאָנט, ווייל ער האָט ניט געטאָרט פאַרלאָזן זיין וואַך־פּאָסטן לעבן אַנאַטאָלס ביידל. זינט די דייטשן האָבן זיך דערוווּסט אַז דער מוטיקער אַנאַטאָל איז דער פירער פון אַן אָפּטיילונג פּאַרטיזאַנען, וואָס ספּעציאַליזירט זיך אין אויפרייסן דייטשישע באַנען, וואָס פירן סאָלדאַטן און אַמוניציע צום פראָנט, האָבן זיי אים אָנגעהויבן שטאַרק אַרומזוכן. זיי האָבן שוין אַפילע צעקלעפּט אַפישן אויף די ווענט פון אַלע אַרומיקע דערפער וועגן דעם „באַנדיט" אַנאַטאָל און צוגעזאָגט אַ פּרייז פון צען טויזנט מאַרק יעדן פויער וואָס וועט ברענגען אַנאַטאָלן אַ לעבעדיקן אָדער אַ טויטן, אָדער וועט אָנווייזן ווו ער איז.

און כאָטש פיל פויערים האָבן געוווּסט ווער אַנאַטאָל איז און ווו ער געפינט זיך, האָט קיין איינער פון זיי ניט אויסגעגעבן די אינפאָרמאַציע צו די דייטשן. נאָר די פּאַרטיזאַנען האָבן באַשלאָסן אַז זיי אַליין וועלן פון היינט אָן שטאַרק אָפּהיטן זייער קאָמענדאַנט און אים קיינמאָל ניט לאָזן אַליין. און ווען ער וועט שלאָפן זאָל שטענדיק זיין אַ וועכטער לעבן זיין ביידל. פאַר דעם איז אויסגעקליבן געוואָרן בערקאָ.

דערפאַר האָט בערקאָ זיך געאײַלט צוריק צום ביידל. צוליב זיין פאַרהוונדעטן פוס איז אים אָנגעקומען שווער צו גיין גיך. נאָר דאַסמאָל איז ער געווען אַזוי אויפגערעגט פון דעם וואָס רייזעלע איז פאַרשוווּנדן, אַז ער האָט פאַרגעסן פון זיין פוס און איז געלאָפן דעם גאַנצן וועג. און ווען ער איז צוגעקומען צום ביידל האָט ער פון גרויס מידקייט און פאַרמאַטערטקייט אַרויסגעלאָזט אַזאַ הויכן זיפץ, אַז אַנאַטאָל האָט זיך אויש אויפגעכאַפּט פונעם שלאָף.

„וואָס איז, בערקאָ?" האָט אַנאַטאָל אַרויסגערופן צו אים פונעם ביידל.

„כאַווער אַנאַטאָל", איז בערקאָ אַריין צו אים גלייך אין ביידל אַריין, „אַן אומגליק איז געשען, אַ גרויס אומגליק!"

„אַן אומגליק!? וואָס האָט פּאַסירט? זאָג. מען האָט געכאַפּט אונדזער כעווריע? וואָס האָסטו מיך ניט אויפגעוועקט?

„ניין, ניין, ניט דאָס. מען האָט קיינעם ניט געכאַפּט". האָט אים בערקאַ געפּרוּווט באַרויקן. „זי איז פאַרשוווּנדן, דאָס מיידעלע איז מיר פאַרשוווּנדן ווי פון אונטער די הענט און איך הייב ניט אָן צו וויסן ווו זי איז".

„וואָס מיידעלע? וועלכע מיידעלע? זינט ווען האָבן מיר דאָס מיידעלע אין וואַלד? דו כאַלעמסט, בערקאַ, צי עפּשער פלאַפּלסטו פון היץ? גיי, לייג זיך בעסער צו און שלאָף זיך אויס אַביסל". אַנאַטאָל האָט זיך אויפגעהויבן פונעם דיל און אַנגעוויזן בערקאַן אַפן געלעגער.

„ניין כאַווער אַנאַטאָל, איך כאַלעם ניט און איך פלאַפּל ניט פון היץ. זי איז דאָ געווען. איך האָב זי מיט די אייגענע הענט געלייגט שלאָפן און איצט איז זי נישטאָ. פאַרשוווּנדן ווי אין וואַסער אַריין!"

„ווער? דערצייל, ריידן!" איז אַנאַטאָל שוין אַרויס פון געדולד.

בערקאַ האָט אים דערציילט די גאַנצע מאַיסע און ווען ער איז פאַרטיק געוואָרן האָט אַנאַטאָל אַרויפגעלייגט אַ האַנט אַף זיין אַקסל: „איז וואָס איז זיך דאָ וואָס צו זאָרגן?" האָט ער אים געפּרוּווט באַרויקן. דו ווייסט דאָך גאַנץ גוט אַז דער גאַנצער וואַלד איז באַוואַכט פון אונדזערע פּאַרטיזאַנען. פּונקט ווי זי האָט ניט געקאָנט אַריין אומבאַמערקט, אַזוי וועט זי ניט קאָנען אַרויס אומבאַמערקט. זי מוז זיין ערגעץ ניט ווייט פון דאַנען. באַלד וועט זיך בייטן די וואַך וועל איך זיי אָנזאָגן צו האַלטן אָן אויג און זוכן אַ קליין מיידעלע. דערווייל אַז דו ווילסט ניט שלאָפן איז קום לאָמיר ביידע אַ זוך טאָן".

„וואָס מיר שלאָפן? ווער מיר שלאָפן? ווער קאָן דען שלאָפן?" ער האָט זיך אויפגעהויבן און זיי זיינען ביידע אַרויס פונעם ביידל.

„דו ווייסט?" האָט אַנאַטאָל אַ זאָג געטאָן צו בערקאַן. ווען געפינען זי זאָרג איך זיך ניט. וואָס איך זאָרג זיך אָבער יאָ, איז וואָס מיר וועלן טאָן מיט איר ווען מיר וועלן זי שוין געפינען. מיר וועלן זי מוזן אָוועקגעבן צו אַ פּויערטע אין דאָרף. אַ וואַלד איז ניט קיין אָרט פאַר קיין מיידעלע".

„וועגן דעם, כאָטש ער אַנאַטאָל, וועלן מיר ריידן שפּעטער. לאָמיר זי נאָר פריער געפינען".

און זיי האָבן זיך געלאָזט גיין טיפער אין וואַלד אַריין.

ס'איז געווען אַרום 5 אַזייגער פאַרטאָג. דער רעגן האָט שוין פון לאַנג געהאַט אויפגעהערט, נאָר די ערד איז נאָך געווען דורכגעווייקט מיט נאַסקייט און פון די ביימער האָבן געקאַפּעט רעגנטראָפּנס. ס'איז געווען נאָך היפּשלעך טונקל, נאָר פון הינטער שווערע כמאַרעס האָט אָנגעהויבן אַרויסצושווימען אַ רויטע מאָרגנזון. בערקאָ דער פּאַרטיזאַן און אַנאַטאָל דער קאָמענדאַנט פון די פּאַרטיזאַנען האָבן שוין געזען ווו זיי גייען, זיי האָבן נישט געדאַרפט זיך שאַרן אין דער פינצטער פון בוים צו בוים. דער גאַנצער וואַלד איז זיי איצט געשטאַנען פאַר די אויגן, איינגעהילט אין דער ווייכער האַלב־טונקלקייט פון אַ פרילינגדיקן נייִ יאָר.

אַנאַטאָל איז געווען יונג, שטאַרק און פלינק ווי אַ הירש, נאָר איצט איז ער געגאַנגען פּאַמעלעך. אַלעמאָל ווען די פיס האָבן זיך באַלד געוואָלט צעלאָזן און אָנהויבן שפּאַנען, טאַקע נאָר ווי זיי האָבן געקאָנט, האָט זיך אַנאַטאָל דערמאָנט, אַז ער גייט מיט בערקאָן, וועלכער א י ז געווען שווער פאַרוווּנדעט אין אַ פוס און ער מוז גיין פּאַוואָליע און נאָך דערצו צוהינקען. איז ער אויך שוין געגאַנגען פּאַוואָליע.

נאָר וווּהין גייט מען? דער וואַלד איז דאָך גרויס און ביימער פאַרמאָגט ער אַסאַך און ווער ווייס הינטער וועלכן בוים רייזעלע ליגט באַהאַלטן? אַזוי האָט בערקאָ געטראַכט. נאָר אַנאַטאָל איז געווען פאַרטאָן אין גאָר אַנדערע געדאַנקען.

„דו ווייסט וואָס מיר איז נאָר־וואָס איינגעפאַלן?" האָט ער שטיל אַ שעפּטשע געטאָן צו בערקאָן.

„וואָס?"

„דיין פּלאַן אַז דיין מיידעלע זאָל בלייבן דאָ מיט אונדז, אין וואַלד, איז גאָר נישט אַזאַ שלעכטער".

בערקאָ האָט זיך דערפרייט. ער איז ביז גאָר צופרידן געווען פון די ווערטער: דיין מיידעלע, ווייל אַזוי האָט ער טאַקע געפילט וועגן רייזעלען — ווי זי וואָלט געווען זיין אייגן קינד.

„מיר איז איינגעפאלן", האט אנאטאל ווייטער פארגעזעצט, „אז מיר וואלטן זי געקאנט אויסנוצן פאר אויסשפיר־ארבעט".

„ווי אזוי?", האט בערקא געוואלט וויסן.

„אונדזער ארבעט איז דאך אויפרייסן דייטשע באנען. דערפאר זוכן אונדז די דייטשן ארום. זיי ווייסן וווּ מיר זיינען און ווער מיר זיינען. נאר זינט יענער שלאכט, אין וועלכער דו ביסט פארוואונדעט געווארן, האבן זיין מוירע צוצוקומען נאענט צו אונדז. זיי ווילן אבער אויסגעפינען וויפל מיר זיינען? וויפל געווער מיר האבן? און ווער עס זיינען די פויערים וואס העלפן אונדז. זיי דרייען זיך שוין ארום אין דארף און נישטערן און זוכן. לעצטנס האבן זיי זיך אנגעהויבן ארומדרייען בא די באן־רעלסן, פארשטעלט פאר פאליאקן, אין ציווילע קליידער. א טאג, צוויי איידער עס פארט פארביי א באן היטן זיי די רעלסן".

„איז וואס קאן א זיבן יעריק קינד טאן?" האט בערקא געפרעגט און ארייַנגעקוקט אנאטאלן גלייך אין די אויגן אריין.

„אויב זי איז נאר א קלוג מיידעלע און נישט קיין שרעקעוודיקע קאן זי אויפטאן זייער א סאך".

„מיר וועלן אנטלייען ביי וואסילן צוויי ציגן און מאכן פון איר א פאסטוכקע, זי וועט זיך ארומדרייען אפן בערגל, אף יענער זייט רעלסן. די ציגן וועלן זיך פאשען און זי וועט האלטן אן אויג אף די רעלסן און אף יעדן וואס וועט פארבייגיין. אזא קליין מיידעלע וועט קיינער נישט פארדעכטיקן. זי מוז אבער קענען גוט פויליש און מיר וועלן שוין איינקנעלן מיט איר אלע ענטפערס אף אלע פראגן וואס מען קאן איר שטעלן. באטאג וועט וואסיל איר ברענגען עסן און אין אוונט וועט זי אונדז אפגעבן א באריכט פון אלעס וואס זי האט געזען. נו, ווי געפעלט דיר דער פלאן?".

בערקא האט געשוויגן א ווײַלע און דערנאך געזאגט: „דער פלאן איז א גוטער, און מיר דאכט, אז דאס מיידעלע פארמאגט די אלע מאַלעס, וואס מען דארף פארן פלאן. זי איז דאך אינמיטן דער נאכט אליין געקומען צו די פארטיזאנען, איז א סימען אז זי איז נישט קיין שרעקעוודיקע. נאר וואס קומט ארויס פון די אלע פלענער, אז זי איז

נישטאָ, אַז איך הייב נישט אָן צו וויסן וווּ זי איז אַהינגעקומען און ווי זי צו זוכן, און ווער ווייס צי מיר וועלן זי שוין אינגאַנצן געפינען?".

אַנאַטאַל האָט איר נאָכאַמאָל געוואָלט טרייסטן און איר פאַרזיכערן, אַז רייזעלע וועט זיך אָפּזוכן, אַז זי מוז זיין אין וואַלד. נאָר דאָס איז שוין נים נייטיק געווען. נאָך איידער ער האָט באַוויזן אַרויסצוזאָגן אַ וואָרט זיינען ביידע אָפּגעשפרונגען אין אַ זייט, ווייל עס האָט זיך אַ טרייסל געטאָן אַ צווייג פון אַ בוים און אַראָפּגעטרייסלט אַף זייערע קעפּ אַ סך רעגנטראָפּנס. זיי האָבן אויפגעהויבן די אויגן און אַ קוק געטאָן אַף דעם בוים און דערזען רייזעלען קלאַמערנדיק זיך אָן אַ צווייג. אין דער האַלבטונקלקייט פונעם פרימאָרגן האָט זי אויסגעזען ווי אַ רייזיקער פייגל אָדער עפּעס אַ מאָדנע באַשעפעניש, וואָס איז פאַרבלאָנדזשעט געוואָרן אין וואַלד און ליגט איצט אַף אַ גרויסן צווייג פון אַ בוים און ווייס נים וואָס צו טאָן.

רײזעלע האָט אַפּילו קײן פּיפּס ניט געטאָן. מיט אירע גרויסע אויגן האָט זי געקוקט אויף די צװײ מענטשן, װאָס האָבן אַרויסגעקוקט צו איר. זי האָט געװוּסט, אַז זי האָט ניט װילנדיק אַ טרײסל געטאָן דעם צװײַג און אַזױ אַרויסגעגעבן איר באַהעלטעניש. איז זי געלעגן שטיל מען זאָל מײנען, אַז זי איז אַ טײל פֿונעם בוים. און אַנאַטאָל מיט בערקאַן זײנען געבליבן אַזױ געפּלעפֿט פֿון דעם, װאָס זײ האָבן געזען, אַז זײ האָבן גאָרנישט געזאָגט. דערנאָך האָט זיך אַנאַטאָל צעשמײכלט און געזאָגט: „קום אַראָפּ, מײדעלע, קום אַראָפּ". רײזעלע האָט זיך אַפּילו קײן ריר ניט געטאָן.

דאָ האָט זי בערקאַ שױן אָנגערופֿן באַם נאָמען: „רײזעלע, װאָס טוסטו דאָ? מיר זוכן דיך דאָך אַרום". רײזעלע האָט ניט געענטפֿערט. זי האָט בלויז געקוקט פֿון אײנעם צום אַנדערן. בערקאַ האָט געטראָגן אַ ביקס אויף די אַקסל און אַנאַטאָל אַ רעװאָלװער אויף אַ פּאַסיק.

די צװײַג אויף װעלכע זי איז געלעגן אויסגעצויגן איז געװען ני־דעריק. בערקאַ איז צוגעגאַנגען נעענטער, אויסגעשטרעקט בײדע הענט, אָנגענומען רײזעלען און זי אַראָפּגענומען פֿונעם בוים. זי האָט גאָר נישט געזאָגט. זי האָט זיך אָנגעכאַפּט אים און אױפֿגעהױבן בײדע זעך װאָס זײנען געלעגן לעבן בוים.

— „פֿאַרװאָס ביזטו אַנטלאָפֿן?", האָט בערקאַ זי געפֿרעגט.

— „איך בין ניט אַנטלאָפֿן", האָט זי געענטפֿערט, „איך האָב זיך אויסבאַהאַלטן. די מאַמע האָט מיר געזאָגט, אַז אַלעמאָל, זאָל איך זיך אויסבאַהאַלטן פֿון די דײַטשן. ס'איז געװען ליכטיק און איך האָב ניט געװוּסט װו איך זײַט, האָב איך זיך באַהאַלטן הינטער אַ בוים. און װען איך האָב דערהערט טריט בין איך אַרױפֿגעקראָכן אויף דעם בוים".

„בערקאַ", האָט אַנאַטאָל אים געגעבן אַ גוטברודערישן קלאַפּ אין פּלײצע, „ס'איז אונדז צוגעקומען אַ בראַװע פּאַרטיזאַנקע".

בערקאַס אויגן האָבן זיך צעשטראַלט פֿון פֿרײד. „נו, רײזעלע", האָט ער זיך אָנגערופֿן צו איר: „װילסט װערן אַ פּאַרטיזאַנקע?". רײזעלע האָט געשװיגן אַ װײַלע און דערנאָך געזאָגט: „די מאַמע האָט מיר געהײסן גײן צו די פּאַרטיזאַנען".

אנאטאָל האָט זי אויפגעהויבן און זי געטראָגן דעם גאנצן וועג צוריק און בערקאַ האָט געטראָגן די צוויי זעק. ווען זיי זיינען צוגע־קומען צוםביידל האָט שוין געברענט אַ קליין פייערל אינדרויסן און עס האָט זיך געקאָכט אַ קעסל קאַווע. ארום צוואנציק פּארטיזאנען מיט ביקסן אויף די אַקסל זיינען געשטאַנען אין אַ קרייז ארום דעם פייער. זיי האָבן זיך געוואָרעמט די הענט און אינדערזעלבער צייט פאַרשטעלט דאָס פייער, די דייטשן זאָלן עס ניט באַמערקן, אַזוי האָבן זיי אַלעמאָל געקאָכט.

בערקאַ האָט פאַר זיי פאָרגעשטעלט רייזעלען. „דאָס איז אונ־דזער נייע פּאַרטיזאַנקע. זי הייסט רייזעלע. זי וועט לעבן מיט אונדז דאָ אין וואַלד און וועט מיטאַרבעטן מיט אונדז".

די פּאַרטיזאַנען האָבן איר געגעבן די הענט, דער עלטסטער פון זיי, אַ מאַן פון אַרום 60 יאָר, מיט אַ הייזעריק קאָל האָט געזאָגט: „אויב אַזוי דאַרף מען זי איינשווערן, זאָל זי נעמען די פּאַרטיזאַנען־שווּע, אַ ניט וועט זי ניט זיין קיין ריכטיקע פּאַרטיזאַנקע". ער האָט עס געזאָגט אין אַ שפּאַס, אָבער אַנאַטאָל האָט געמאַכט אַן ערנסטע מינע און געזאָגט: „ריכטיק, ריכטיק, אַ פּאַרטיזאַנקע מוז נעמען אַ שווּע, רייזעלע", האָט ער זיך אויסגעדרייט צו איר.

— „ביסטו גרייט ווערן אַ פּאַרטיזאַנקע?"

— „יאָ" האָט זי געענטפערט מיט שמאָלץ.

— „ביסטו גרייט צו נעמען די פּאַרטיזאַנען שווּע?" — האָט אַנאַטאָל ווידער געפרעגט.

— „יאָ", האָט רייזעלע געענטפערט, און געהאַלטן הויך דעם קאָפּ.

— „אויב אַזוי, זאָג מיר נאָך וואָרט אין וואָרט", האָט אַנאַטאָל איר באַפוילן; און ער האָט אָנגעהויבן זאָגן די פּאַרטיזאַנען שווּע:

„איך, רייזעלע, זאָג צו צו זיין אַ בראַווע פּאַרטיזאַנקע, צו קעמפן מוטיק קעגן די דייטשן. אויסצופילן אַלע באַפעלן פון מיין קאָמאַנ־דאַנט און קיינמאָל ניט אַנטלויפן פון מיין פּאָסטן".

רייזעלע האָט אים נאָכגעזאָגט וואָרט אין וואָרט. דערנאָך האָבן די פּאַרטיזאַנער זיך אויסגעזעצט אויף דער ערד עסן פרישטיק, ברויט

מיט קאַווע. נאָכן עסן האָט אַנאַטאָל איבערגעגעבן די פּאַרטיזאַנען זײַן פּלאַן וועגן רײזעלען. אַלעמען איז דער פּלאַן געפֿעלן געוואָרן. ער האָט אַוועקגעשיקט דעם עלטסטן פּאַרטיזאַן אין דאָרף אַרײַן צו וואַ־ סילן צו ברענגען צוויי ציגן.

— „ווען וועל איך ווערן אַ פּאַרטיזאַנקע?" — האָט רײזעלע גע־ פֿרעגט אַנאַטאָלן.

— „אַ פּאַרטיזאַנקע ביסטו שוין", האָט אַנאַטאָל איר געזאָגט: „ווען מאָרגן אינדערפֿרי וועסטו שוין אָנהייבן אַרבעטן. שפּעטער וועל איך דיר זאָגן וואָס צו טאָן, דערווײַל דאַרפֿסטו זיך גוט אויס־ שלאָפֿן. קום אַרײַן צו מיר אין ביידל. דאָרט וועט דיר זײַן וואַרעם".

ער האָט זי אָנגענומען בײַ דער האַנט און זי אַרײַנגעפֿירט אין ביידל אַרײַן. זי האָט זיך אַוועקגעלייגט אויפֿן געלעגער און ער האָט זי גוט אײַנגעדעקט. „דאָס מאָל וועסטו שוין ניט אַנטלויפֿן און זיך באַהאַלטן אויף אַ בוים, האַ, רײזעלע?".

„ניין", האָט רײזעלע געזאָגט, „איך בין אַ פּאַרטיזאַנקע, און איך האָב ניט מער קיין מורא".

בערקאַ איז אויך אַרײַנגעקומען אין ביידל און האָט זי גוט אײַנ־ געדעקט און געזאָגט: „שלאָף, רײזעלע, שלאָף". און רײזעלע איז באַלד אײַנגעשלאָפֿן.

די פּאַרטיזאַנקע

שטיל. די נאַכט איז אויסגעשטערנט
און דער פראָסט האָט שטאַרק געברענט,
צי געדענקסטו, ווי איך האָב דיך געלערנט,
האַלטן אַ שפּייער אין די הענט?

אַ מויד, אַ פּעלצל און אַ בערעט
און האַלט אין האַנט פעסט אַ נאַגאַן,
אַ מויד מיט אַ סאַמעטענעם פּאָנעם
היט אָפּ דעם סוינעס קאַראַוואַן.

געצילט, געשאָסן און געטראָפן
האָט איר קליינינקער פּיסטויל,
אַן אויטאָ אַ פולינקן מיט האָפן
פאַרהאַלטן האָט זי מיט איין קויל.

פאַרטאָג, פון וואַלד אַרויסגעקראָכן,
מיט שניי־גירלאַנדן אַף די האָר,
געמוטיקט פון קליינינקן ניצאָכן,
פאַר אונדזער נייעם, פרייען דאָר.

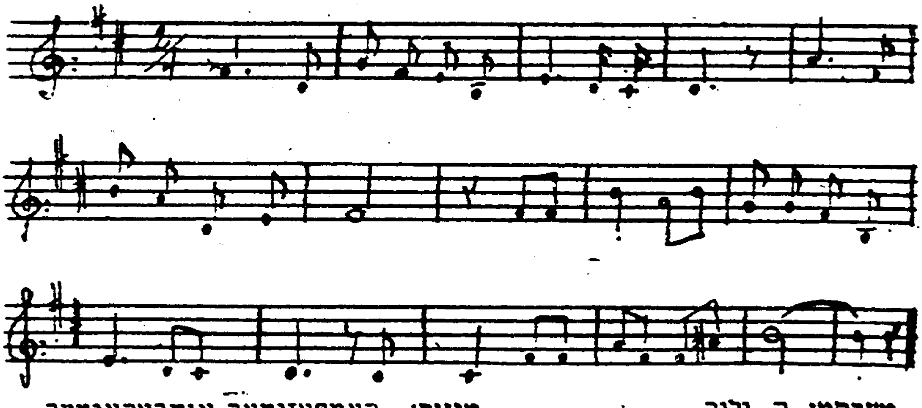

טעקסט: ה. גליק מוזיק: קאָמפּאָזיטאָר אומבאַקאַנטער

מ. א. סול

דער קליינער שאָלעם אַליייכעם

דאָס איז געווען אין כוידעש אַפּריל. אין דרויסן איז געווען פֿריליִנגדיק קיל, נאָר אין דער וואָרשעווער געטאָ איז געווען הייס ווי אין מאַמעז, ווייל דאָרטן האָט געפּלאַקערט אַ ביטערע שלאַכט. הייזער האָבן געברענט, ביקסן האָבן געקנאַלט, באָמבעס האָבן עקספּלאָדירט, יידן זיינען געלאָפן הין און צוריק, יונג און אַלט, גרויס און קליין, שטאַרקע און שוואַכע — ווער נאָר ס'האָט געקאָנט שטיין אַף די פיס האָט צוגעלייגט אַ האַנט צו דער שלאַכט מיט די נאַציס.

איין יינגעלע בלויז — שלוימעלע האָט ער געהייסן — איז געלעגן אין אַ גרוב און פֿון צייט צו צייט אַרויסגעשטעקט דעם קאָפּ צו זען ווי עס האַלט מיט דער שלאַכט. ער איז ניט געווען קיין טרוס, שלוימעלע. ער האָט זיך ניט אויסבאַהאַלטן פֿאַר פּאַכעד. ער האָט אייך געקעמפט — נאָר אַף זיין אויפן.

און ווי נאָר די שלאַכט איז צוגעקומען נאָענט צו דער גרוב, איז ער אַרויסגעשפּרונגען און מיט זיינע דאַרע פלינקע פיסלעך געלאָפן צו אַן אַנדער גרוב, אָדער הינטער אַ וואַנט, אָדער הינטער אַ קופּע ציגל, אָדער ערגעץ אַף אַ דאַך. אָט אַזוי האָט ער געקעמפט קעגן די נאַציס, לויפנדיק און באַהאַלטנדיק זיך האָט ער געקעמפט.

ווייל שלוימעלע האָט געטראָגן אַ דיקן יידישן בוך אַרומגעבונדן מיט שטריק אַרום זיין דאַרן, אויסגעצערטן קערפּער. און אַרבערן בוך האָט ער געטראָגן זיין אַלט, צעריסן שוואַרץ קאַפּאָטל, וואָס איז שוין געווען קליין און איינגעלאָפן און האָט אים דערגרייכט בלויז ביז די קני. און ליגנדיק אין אַ גרוב, צי הינטער אַ קופּע ציגל,

צי אָף אַ דאַך, האָט ער מיט ביידע הענט צוגעהאַלטן דאָס בוך אָף זיין קערפּער.

ער האָט דאָס בוך אָפּגעהיט ווי אַן אויג אין קאָפּ און אָפּגע־מאַכט בײַ זיך, אַז פאַר קיין פאַל טאָר דאָס בוך ניט אַריינפאַלן צו די נאַציס אין די הענט, סיידן זיי וועלן אים, שלוימעלען, פריער דערהאַרגענען. נאָר ווי לאַנג ער לעבט וועט ער דאָס בוך פון די הענט ניט אַרויסלאָזן. דאָס איז געווען זיין בײַטראַג צום גרויסן קאַמף מיט די נאַציס.

אינעם גרויסן טומל פון דער שלאַכט האָט אים קיינער אפילו ניט באַמערקט. קיינער האָט זיך ניט אומגעקוקט אָף אים ווי ער לויפט פון איין באַהעלטעניש צו דער צווייטער. אפילו זיינע כאַווי־רים, די יינגלעך פון זיין עלטער, און זיין לעדער זיינען געווען צו פאַרנומען מיט דער שלאַכט אפילו צו טראַכטן איצט פון אים. נאָר ער, שלוימעלע, האָט געהאַלטן זיינע גרויסע אויגן הויך צו אַלץ וואָס איז פאַרגעקומען אַרום אים.

ער איז געווען הונגעריק און דורשטיק און מיד און שלעפעריק און שטאַרק אָפּגעשוואַכט און די אייגעלעך זיינען געווען שווער פון מידקייט און זיך געוואָלט פאַרמאַכן, נאָר שלוימעלע האָט זיך גע־ווערט און זיך געצוווּנגען צו זיין וואַך, ווייל טאָמער וועט ער איינ־שלאָפן, קענען נאָך די נאַציס אים כאַפּן און צונעמען דאָס בוך.

אין די גאַסן זיינען שוין געלעגן אַ סך טויטע מענטשן און אַסאַך קופּעס ציגל און אַסאַך שטיקער צעבראָכן גלאָז, און אין דער לופטן האָבן זיך געטראָגן אַסאַך קוילעס און געוואַלדן און געשרייען און געוויינען, און ניט איין מאָל האָט ער זיך אַזוי דערשראָקן, אַז ער האָט געפילט ווי צו שרייען אָדער וויינען. ער האָט זיך אָבער איינ־געהאַלטן, ווייל ער האָט מוירע געהאַט, אַז מיט זיין שרייען אָדער וויינען וועט ער נאָך אַרויסגעבן זיין באַהעלטעניש, די נאַציס וועלן אים כאַפּן און בײַ אים צונעמען דאָס בוך.

אַסאַך פון די מאַיסעס וואָס זיינען געווען געדרוקט אינעם בוך, האָט ער געקענט קימאַט פון אויסווייניק. און ניט איין מאָל ליגנ־דיק אַזוי אין אַ גרוב באַנאַכט, האָט אים אַ צי געטאָן אָפּצובינדן די

שטריק, אַרויסצונעמען דאָס בוך פון הינטער זיין קאַפּטן און אַזוי, באָס פלאַקער פון די ברענענדיקע ווענט, נאָך אַמאָל איבערלייענען די מאַיסעס. אים איז איינגעפאַלן אַ געדאַנק אויסצולערנען זיך אַלע מאַיסעס אויף אויסווייניק, אַז טאָמער וועט ער פאַרלירן דאָס בוך, וועט ער קענען דערנאָך גיין פון קלאַס צו קלאַס און איבערדערציילן די מאַיסעס פאַר די קינדער, וואָרט אין וואָרט.

האָט ער אָבער מוירע געהאַט, אַז טאָמער וועט ער אָפּבינדן די שטריק, וועט ער נים האָבן קיין צייט דאָס בוך צוריק אַרומצו־בינדן אַרום זיך.

פון צייט צו צייט, ווען ער איז געוואָרן שטאַרק דורשטיק, און ווען די שלאַכט האָט זיך איינגעשטעלט אַביסל, איז ער פאַרזיכטיק אַרויסגעקראָכן פון זיין נאָרע און אָפּן בויך זיך צוגעשאַרט צו אַ הויז און געזוכט אין די ליידיקע שטיבער אַ ביסל וואַסער אָדער אַ שטיקל ברויט. און פון צייט צו צייט פלעגט ער טאַקע געפינען אַ ביסל טוכלע וואַסער, אָדער אַ שטיקל פאַרדאַרט ברויט. און אַזוי האָט ער זיך דערהאַלטן בײַ די קויכעס.

נאָר אינעם לעצטן טאָג פון דער שלאַכט, אין אַ פאַרטאָג אין בוידעש מאַי, ווען אַלץ אַרום האָט געברענט און די נאַציס האָבן שוין פאַרכאַפּט דאָס גאַנצע געטאָ, האָט זיך שלוימעלע מיט די לעצטע קויכעס זיך אַרויסגעדראַפּעט פון זיין נאָרע צו עבן אַ נייע באַהעלטעניש.

ווי נאָר ער איז אַרויס, האָבן קוילן פון נאַצישע ביקסן אָנגע־הויבן סווישטשען איבער זיין קאָפּ. אַ שטאַרק אָפּגעשוואַכטער, און צעטומלט פון שרעק האָט ער זיך געלאָזט לויפן, נישט ווי סנדיק אַליין ווהין. פּלוצלינג האָט ער דערפילט אַ שטאַרקן זעץ אין ברוסט און ער איז אומגעפאַלן — באַוווסטלאָז.

קימאַט אַלע יידן אין דער געטאָ זיינען אומגעקומען און די פּאָר, וואָס זיינען לעבן געבליבן, האָבן זיך איצט צוריקגעצויגן צו אַנט־לויפן צו די פאַרטיזאַנער אין די וועלדער. צווישן די לעבנסגעבלי־בענע איז געווען אַ בראַווע, מוטיק יינגל וואָס האָט געהייסן וועלוול. אַ הויכער, שטאַרקער ייד, אַ פאַרטיזאַן, האָט

וועלוועלען באפוילן ארומלויפן איבער די גאסן צו זען וועך עס לעבט נאך און אים לאזן וויסן וועגן דעם, וועט מען די פארוואונדעטע מיט־נעמען אין וואלד אריין און זיי ראטעווען. —

לויפנדיק איבער די קופעס ציגל און שטיינער האט וועלוועל באמערקט זיין שול־כאווער שלוימעלען.

„שלוימעלע!" האט ער אויסגעשריען און האט זיך אנגעבויגן איבער אים, שלוימעלע האט נים געענטפערט. זיינע אויגן זיינען געווען פארמאכט און פון זיינע נאזלעכער איז געגאנגען א שוואכער אטעם. נאר וועלוועל האט דאס אטעמען נים באמערקט. ער האט אבער גלייך אפן ארט באשלאסן מיטצונעמען שלוימען אין וואלד אריין, אפילע ווען ער לעבט שוין נים. ער איז אוועק צום ייד, דעם פארטיזאן, און געזאגט צו אים א פארסאפעטער:

— „קומט גיכער, גיכער!" האט ער געשלעפט דעם יידן בא דער האנט.

— „געפונען עמעצן?" האט דער ייד אים געפרעגט.

— „יאָ, האָט װעלװל געזאָגט, „שאָלעם אַלײכעמען".

— „װאָס פֿאַר אַ שאָלעם אַלײכעם?" האָט דער פּאַרטיזאַן אױפֿגעשטעלט אָפּן ײנגל אַ פּאָר אױגן: „דעם שרײַבער?"

— „יאָ", האָט װעלװל געזאָגט: „דעם שרײַבער."

— „װאָס ביסטו פֿון זינען אַראָפּ?" האָט דער ײד זיך צעבײזערט אַף װעלװלען. „פּונקט אױסגעקליבן די ריכטיקע צײַט פֿאַר כאָכמענען זיך. שאָלעם אַלײכעם דער שרײַבער איז שױן טױט אַ סאַך יאָרן. ער איז געשטאָרבן אין אַמעריקע."

„יאָ. יאָ, דאָס װײס איך, אָבער דאָס איז דער קלײנער שאָלעם אַלײכעם."

„מאַזל טאָװ, די צװײטע מגילה יאַנטעװ!" האָט דער ײד זיך שױן צעשריִען אַף װעלװלען. „דער קלײנער שאָלעם אַלײכעם! עפּשער װעסטו באַלד אָנטדעקן דעם מיטעל: שאָלעם אַלײכעם?"

„איך זאָל אַזױ לעבן װי איך שפּאַס ניט," האָט זיך װעלװל געשװױרן: „איך האָב אים דערקענט. דאָס איז דער קלײנער שאָלעם אַלײכעם. און אױב איר װעט מיר ניט העלפֿן, װעל איך אים אַלײן ברענגען צו שלעפּן," האָט װעלװל געזאָגט און זיך צעװײנט.

„די רעדסט פֿון היץ, מײַן קינד," איז דער ײד שױן װײכער געװאָרן. „קום װײַז מיר װו ער איז, דײַן שאָלעם אַלײכעם. װײַל יעדע רעגע איז טײַער."

װעלװל האָט דעם פּאַרטיזאַן צוגעפֿירט צו שלױמען, װעלבער איז געלעגן באַװוּסטלאָז לעבן אַ קופּע ציגל. דער ײד האָט זיך אָנגעבױגן איבער אים. ער האָט צוגעלײגט אַ פֿינגער צום ײנגלס נאָזלעכער און זײַן אױער צום ײנגלס האַרץ.

„מאָדנע", האָט דער ײד געזאָגט, „ער אָטעמט נאָר זײַן האַרץ קלאַפּט ניט." ער האָט אַף גיך אױפֿגעקנעפּלט דעם ײנגלס קאַפּטאַן, און דערזען אַ דיקן באַנד פֿון שאָלעם אַלײכעמס געזאַמלטע װערק אַרומגעבונדן אַרום שלױמעס האַרץ. אָפֿן טאָװל פֿונעם בוך איז געװען אײַנגעקריצט שאָלעם אַלײכעמס בילד אין גאָלדענער פֿאַרב. אײן אױג פֿון שאָלעם אַלײכעם בילד איז געװען דורכגעלעכערט פֿון אַ קױל. דער ײד האָט אױפֿגעבונדן די שטריק, אױפֿגעהױבן דאָס בוך

און עס אַ מיש געטאָן. די קויל איז געבליבן שטעקן אינמיטן פון בוך און אין מיטן פון אַ מאַיסע וואָס הייסט „סטאַנציע באַראַנאַ־וויטש.“

וועלוול האָט צוגעלייגט זיין אויער צו שלוימעס ברוסט.

„עס קלאַפּט, עס קלאַפּט!“ האָט וועלוול אויסגערופן מיט פרייד.

„יאָ“, האָט דער ייד אַ שאָקל געטאָן מיטן קאָפּ, „שאָלעם אלײ־כעם האָט אים געראַטעוועט דאָס לעבן.“

ער האָט אויפגעהויבן שלוימען פון דער ערד און וועלוולען גע־געבן דאָס בוך. „קום!“ האָט ער געזאָגט, „לאָמיר גיין איידער עס ווערט צו שפּעט.“

:: :: ::

נאָך אין יענעם אָוונט, בײַ אַ קליין פייערל אין וואַלד, האָט וועלוול דערציילט פאַר די איבעריקע פּאַרטיזאַנען און געראַטע־וועטע ווער שלוימע איז. ער האָט זיי דערציילט, אַז אין די יידישע שולן אין דער געטאָ איז געווען בלויז איין באַנד פון שאָלעם אלײ־כעמס געזאַמלטע ווערק. און אַזוי ווי שלוימע איז געווען אַ פלינק, זשוואַווע יינגל, וואָס האָט זיך שוין ניט איין מאָל אויסגעדרייט פון די הענט פון די נאַציס, איז ער באַשטימט געוואָרן צו ברענגען דאָס בוך פון איין שול אין דער אַנדערער. עס איז געווען זיין פליכט דאָס אָפּצוהיטן. און ער האָט זיין פליכט שטענדיק דורכגעפירט. מיט דער צייט איז ער געוואָרן באַקאַנט צווישן די קינדער און די לערער אַלס דער קליינער שאָלעם אלייכעם.

— דאָ אין וואַלד האָט שלוימע ווידער געהאַלטן דאָס בוך שטענ־דיק מיט זיך. און פון צייט צו צייט פלעגן די יידישע פּאַרטיזאַנען עס אַנטלייען בײַ אים און פאַרלייענען שאָלעם אלייכעמס מאַיסעס. נאָר דאָ אין וואַלד האָט מען אים שוין ניט גערופן „דער קליינער שאָלעם אלייכעם“. דאָ האָט מען אים גערופן „פּאַניע שאָלעם אלײ־כעם.“

ב י נ ע ם   ה ע ל ע ר

דאָס ייִנגל פון פאַוויע

אין וואַרשעווער הויפן אָן גרינס און אָן בלומען —
די שנעל איז געלאָפן אַ זומער נאָך אַ זומער!
א פריילעכער מזל איז שטענדיק געשטאַנען,
פון מיידלעך, וואָס שפּילן אין ראָדענעראַנע,
פון ייִנגלעך וואָס זינגען אין שול און אין כיידער,
פון שניידערס, וואָס זינגען בײַם נייען די קליידער,
פון קלעזמערס, וואָס שפּילן אויף פידלען און פלייטן,
פון בלעכערס, וואָס שרייען: „פאַריכטן, פאַרלייטן!"

אין איינעם אַ הויף האָט געוווינט אַזאַ ייִנגל —
מיט ליכטיקע אויגן, אויף שרויפן אַ צינגל —
אין שול איז דאָס ייִנגל דער תּלמיד — דער בעסטער
און צווישן כאַווערים — דער שטיפער, דער גרעסטער.
וווּ נאָר ער פלעגט קומען, פלעגט פריילעכער ווערן,
דער ווינטער אַפילו פלעגט שמייכלען דורך טרערן.
פאַר אַלעמען איז ער געווען אַ כאַווער —
אַזאַ איז געווען דאָס ייִנגל פון פאַוויע.

געקומען דער נאַצי, פאַרמאַכט אַלע גאַסן.
געקומען, באַפוילן די ייִדן צו האַסן.
קיין ברויט און קיין ליכט זאָל נישט זיין אינעם געטאָ,
נאָר קינדער, וואָס בעטלען אין טראָסטיקן וועטער,
און מאַמעס, וואָס ליגן געשוואָלן פון הונגער,

און שוועסטער, וואָס שפּילן אין בלוט אויף די לונגען,
און מאַמעס, וואָס זינגען מיט ליפּן פאַרשמאַכטע
דאָס ליד פון דער נויט און דעם געטאָ פאַרמאַכטן.

דאָס יינגל פון פּאַוויע ווערט בלאַסער און בלאַסער.
אַף שטילן דעם הונגער איז הייניק דאָס וואַסער,
אַף שטילן דעם ווייטיק איז ווייניק דער צאָרן —
זיין שמייכל איז לאַנג שוין פאַרלאָשן געוואָרן.
ער הערט, אַז מען דאַרף איצט זיין דרייסטער און פלינקער —
עס גייען טראַנספּאָרטן אַוועק קיין טרעבלינקע,
ער הערט, אַז עס גייען אַוועק מיטן פייער
די טאַטעס, די מאַמעס, כאַווייריִם געטרייע.

נאָר פּלוצלינג צעטראָגט זיך אַ ליכטיקע בשורה:
עס שטעלט זיך דאָס געטאָ אַנטקעגן מיט גבורה!
עס פאַלן פאַשיסטן און קאַמף מיט די ייִדן
און ס'פלאַמערט אַ שטאָלצע די פאָן פון מערידע! —
דאָס יינגל פון פּאַוויע רייסט הורך זיך הויכן,
ער שפּרינגט איבער חורוועס און ווערט נישט געשטרויכלט,
ער קומט אינעם שטאַב פון די קעמפער און מעלדעט:
כ'וויל לעבן און שטאַרבן — אַ העלד צווישן העלדן!

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

נישטאָ יענער הויף שוין, נישטאָ שוין די פּאַוויע.
און ווו איז דאָס יינגל — דער גאָלדענער באַוער?
קאָן זיין, אַז ער לעבט, אַז ער איז דאָ פאַראַנען,
אַלציינס — לאָמיר איצט אים מיט ערע דערמאָנען.
דער סוינע איז טויט און דאָס לעבן דאָס נייע
מיר האָבן באַקומען אין קאַמף און אין פייער
מיר וועלן דעם אָנדענק פון העלדן באַוואַרן —
באַם הייליקן אָנדענק — מיר שווערן, מיר שווערן!

●

אינהאַלט:

זייט

א. גאָלדבערג — יצבאָק ליבוש האָט געווינט — — — — 3

א. גאָלדבערג — א מאַיסע מיט א צווילינג — — — — — — 11

ח. א. סול — רייזעלע — — — — — — — — — — — 21

ה. גליק — די פּאַרטיזאַנקע — — — — — — — — — 37

ח. א. סול — דער קלייבער שאָלעם אַליכעם — — — — — 39

בינעס העלער — דאָס יינגל פון פּאַוויע — — — — — — 45

IMPRENTA "GRASICON" • PASTEUR 350 • T.E. 48-8960 • BUENOS AIRES

Consejo Central Escolar de la

FEDERACION DE ENTIDADES CULTURALES JUDIAS EN LA ARGENTINA

BIBLIOTECA INFANTIL

Nº. 2

NIÑOS HEROICOS

Editorial "ICUF"

Buenos Aires Argentina